

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ
Katedra trestního práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Postavení znalce v trestním řízení

Zpracovala: Barbora Koželuhová
Plzeň 2013

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Barbora KOŽELUHOVÁ**
Osobní číslo: **R09M0176P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Název tématu: **Postavení znalce v trestním řízení**
Zadávající katedra: **Katedra trestního práva**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod, cíl a metody práce
2. Dokazování v trestním řízení
3. Znalecké zkoumání v trestním řízení
4. Znalecké dokazování v trestním řízení
5. Znalec
6. Znalecký posudek, odborné vyjádření
7. Shrnutí, závěry a doporučení
8. Resumé
9. Seznam použité literatury

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

FRYŠTÁK, Marek a KREJČÍ, Zdeněk. Postavení znalce v trestním řízení. Brno: Masarykova univerzita, 2009.

MUSIL, Jan. Některé otázky znaleckého dokazování v trestním řízení a teorie kriminalistické expertizy. Praha: Universita Karlova, 1974.

RYBÁŘ, Miroslav. Základy kriminalistiky: vybrané kapitoly pro studenty povinně volitelného předmětu právnických fakult. 1. vyd. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2001.

MUSIL, Jan a kol. Kurs trestního práva: trestní právo procesní. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007.

ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 6. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Vedoucí diplomové práce:

Prof. Ing. Miroslav Rybář, DrSc.

Katedra trestního práva

Datum zadání diplomové práce: **4. února 2013**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2014**

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
děkan

JUDr. Petr Kybíc, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 27. září 2013

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Postavení znalce v trestním řízení* zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, březen, 2014

.....
Barbora Koželuhová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu diplomové práce prof. Ing. Miroslavu Rybářovi, DrSc. za cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěl k vypracování této diplomové práce.

Dále bych chtěla poděkovat svému manželovi Ing. Janu Koželuhovi za podporu a pochopení během mého studia.

OBSAH

ÚVOD, CÍL A METODY PRÁCE	1
1. HISTORIE	4
2. DOKAZOVÁNÍ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ.....	7
2.1. Dokazování obecně	7
2.2. Základní pojmy a zásady důkazního práva	8
2.3. Předmět a rozsah dokazování	13
2.4. Důkazní prostředky	14
2.5. Průběh dokazování	15
3. ZNALECKÉ ZKOUMÁNÍ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ.....	19
3.1. Formy využití odborných znalostí v kriminalistické praxi	19
3.1.1. Expertizní činnost	19
3.1.2. Konzultativní činnost.....	20
3.1.3. Kriminalisto-technická činnost.....	21
3.1.4. Znalecká činnost v rámci Policie ČR.....	21
3.2. Expertiza - pojem, obsah a druhy	23
3.3. Stadia kriminalistické expertizy	24
3.3.1. Přípravné stádium	24
3.3.1.1. Ustanovení znalce	26
3.3.1.2. Meze kompetencí znalce v trestním řízení.....	28
3.3.2. Stádium expertizního (znaleckého) zkoumání.....	28
3.3.2.1. Vstupní etapa.....	29
3.3.2.2. Analyticko-syntetická etapa	29
3.3.2.3. Etapa vyvození a formulování závěrů.....	30
4. ZNALECKÉ DOKAZOVÁNÍ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ.....	31
4.1. Znalecký posudek	31
4.2. Hodnocení znaleckého posudku	32

4.3.	Výslech znalce.....	34
4.4.	Znalec obhajoby a jeho postavení	36
5.	ZNALEC, ZNALECKÝ ÚSTAV	39
5.1.	Znalecká činnost - pojem a právní úprava.....	39
5.2.	Znalec	40
5.2.1.	Znalec obecně	40
5.2.2.	Seznam znalců	42
5.2.3.	Práva a povinnosti znalce	43
5.2.4.	Odměňování a náhrada nákladů.....	44
5.2.5.	Odvolání znalce	45
5.3.	Znalecký ústav.....	46
5.4.	Znalci nezapsaní do seznamu znalců.....	48
6.	ZNALECKÝ POSUDEK, ODBORNÉ VYJÁDŘENÍ.....	49
6.1.	Znalecký posudek obecně	49
6.2.	Náležitosti znaleckého posudku	50
6.2.1.	Úvod	50
6.2.2.	Nález.....	51
6.2.3.	Posudek (Závěr).....	52
6.2.4.	Znalecká doložka	53
6.3.	Vady znaleckého posudku.....	53
6.4.	Revizní znalecký posudek	54
6.5.	Doplňek znaleckého posudku.....	55
6.6.	Znalecký posudek provedený ústavem.....	56
6.7.	Odborné vyjádření vs. znalecký posudek.....	57
	SHRNUTÍ, ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ.....	60
	RESUMÉ.....	62
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	63
	PŘÍLOHY.....	1

ÚVOD, CÍL A METODY PRÁCE

Předkládaná diplomová práce se zabývá tématem *Postavení znalce v trestním řízení*. Je to téma velmi aktuální, neboť se dnes již téměř žádné trestní řízení neobejde bez znaleckého posudku či odborného vyjádření. Důvodem, proč jsem si toto téma vybrala, byl vlastní zájem o bližší seznámení se s danou problematikou a rozšíření si znalostí z oblasti způsobu dokazování v trestním řízení.

Postavení znalce, jeho úloha a činnost v trestním řízení je nezbytná pro zodpovězení odborných otázek a objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení, které vyžadují odborné posouzení. Pojem znalece není dosud obecně definován, ale znalcem můžeme rozumět osobu, která prostřednictvím svých speciálních odborných znalostí a vědomostí v určitém oboru posuzuje dané skutečnosti a následně v předkládaném znaleckém posudku sděluje výsledky tohoto posouzení. Hlavním předmětem činnosti znalce je tedy podání znaleckého posudku, který je jedním z důkazních prostředků, které orgány činné v trestním řízení hodnotí volně jako každý jiný důkaz. Přestože znalecký posudek nemá žádné privilegované postavení mezi dalšími důkazními prostředky, je často až nekriticky přijímán orgány činnými v trestním řízení z důvodu své vysoké odbornosti.

Cílem této diplomové práce je uceleně popsat postavení znalce a jeho činnost v rámci trestního řízení. V práci se snažím využívat dostupné odborné literatury, zákonů a zároveň zde uvádím důležitá soudní rozhodnutí, jelikož jsou nezbytnou součástí dané problematiky, která je zatím řešena zastaralou právní úpravou zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících ve znění pozdějších předpisů, který sice byl několikrát novelizován, ale jeho úprava dnes není zcela dostačující.

Samotný text práce je rozdělen do šesti kapitol, v kterých se snažím popsat znaleckou činnost. Oproti původnímu zadání jsem navíc do práce zařadila kapitolu historie znalecké činnosti, která pojednává o vývoji znaleckého dokazování a jeho postupném uplatňování v trestním řízení. Tuto kapitolu jsem zpracovala z důvodu lepšího pochopení daného tématu.

Druhá kapitola je zaměřena na dokazování v trestním řízení, tato kapitola ve stručnosti popisuje obecné otázky dokazování, základní pojmy a zásady

důkazního práva, předmět a rozsah dokazování, důkazní prostředky a také průběh dokazování.

Třetí kapitola se již plně věnuje tématu této diplomové práce, je zaměřena na znalecké zkoumání v trestním řízení. Jelikož se zaměřuji přímo na trestní řízení, tak se v této kapitole věnuji formám využití odborných znalostí v kriminalistické praxi, konkrétně expertizní činnosti (tzn. podávání znaleckého posudku nebo odborného vyjádření), konzultativní činnosti a kriminalisticko-technické činnosti. Všechny formy využití odborných znalostí jsem do práce zahrнула, jelikož je to dle mého názoru nezbytné pro vytvoření si uceleného pohledu. Dále tato kapitola zmiňuje znaleckou činnost v rámci Policie České republiky, jejíž pracoviště jsou nejčastěji povolány pro zpracování znaleckých posudků, odborných vyjádření apod. Samozřejmě je zde věnován větší prostor samotné znalecké expertize a jejím jednotlivým stádiím.

Čtvrtá kapitola se týká znaleckého dokazování v trestním řízení. Během znaleckého dokazování by mělo dojít k objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení na základě předchozího expertního (znaleckého) zkoumání, jehož závěry jsou vyjádřeny ve znaleckém posudku. Znalecký posudek je v rámci dokazování dále hodnocen a znalec může být v řízení vyslechnut. Ve čtvrté kapitole jsem také zařadila podkapitulu, která se týká znalce obhajoby a jeho postavení. Podkapitulu jsem zpracovala, jelikož mne tato úprava a problémy, které se jí dotýkají, zaujaly, a je podle mne nezbytnou součástí znaleckého dokazování v trestním řízení a dokresluje postavení znalce na obou stranách, tzn. na straně orgánů činných v trestním řízení, tak také na straně obžalovaného.

V páté a šesté kapitole se věnuji pojmům, na které jsme již naráželi v předchozím textu, kde jsem jim ale z důvodu přehlednost nemohla věnovat více prostoru. Zároveň se jedná o problematiku natolik obsáhlou a složitou, že je vhodné ji rozdělit do samostatných kapitol a věnovat jí více prostoru. Pátá kapitola se zaměřuje na znalce a znalecké ústavy. V kapitole popisuji znaleckou činnost, znalce, znalecké ústavy a také znalce, kteří nejsou zapsáni do seznamu znalců.

Poslední šestá kapitola je věnována znaleckému posudku, jeho náležitostem a vadám. Dále také reviznímu znaleckému posudku, posudku, který podává znalecký ústav a rozdílům mezi odborným vyjádřením a znaleckým posudkem.

Na konci práce přikládám přílohy, které uvádím pro doplnění daného tématu diplomové práce. Jedná se o vzory opatření a podání a také o statistické údaje o celkovém počtu znaleckého zkoumání, které zveřejnila Policie České republiky.

1. HISTORIE

Dříve než přejdeme k současné právní úpravě znalce a jeho postavení v trestním řízení je vhodné si přiblížit historický vývoj. Úloha znalce se vyvíjí společně s rozvojem společnosti, vědy a techniky a především se vznikem a vývojem kriminalistiky.

Ve starověku institut znalce nenalzáme. Procesní právo v té době nebylo příliš rozvinuté a skutkové otázky řešené před soudy nebyly natolik složité, aby bylo potřeba znalců.

V době středověku se nesetkáváme přímo s pojmem znalce či důkazu znaleckým posudkem, přesto zde znalci mohli vystupovat v postavení svědků. Zejména se jednalo již v 13. století o posudky notářů (v případě, kdy bylo podezření z falšování listin) nebo lékařů (v případě ohledání mrtvol a zjištění příčin smrti).¹

Za nejstarší znalecký obor můžeme považovat soudní lékařství, které se rozvíjelo v Číně již v 6. století našeho letopočtu. Jeden z prvních soudně lékařských spisů na území Čech napsal Křišťan z Prachatic, lékař, matematik, astronom a teolog, žijící v letech 1366 nebo 1368 až 1439.

Za Obnoveného zřízení zemského od roku 1627 došlo k prvním náznakům znalecké činnosti v oblasti odhadování cen nemovitostí při exekucích. Jako znalci zde vystupovali blízcí sousedé, kteří obcházeli okolní nemovitosti a porovnáváním stanovovali odhad ceny majetku.²

Během 16., 17. a 18. století se v inkvizičním kontinentálním procesu dokazování opíralo hlavně o výslechy obviněného a svědků. Soudci za doby starověku a středověku neměli s ohledem na úroveň vědy, vzdělání a kultury, příliš mnoho možností, jak objasnit pravdu. Především podle zásady *confessio corona probationum* neboli doznání je koruna důkazů se největší důkazní váha přikládala doznání obviněného. Pro získání toho důkazu bylo využíváno barbarských metod, zejména mučení (tortura) či božích soudů (ordály).³ Přesto můžeme v době středověku nalézt některé pokusy o zapojení odborníků do trestního procesu, především hrdelní řád Karla V. (*Constitutio Criminalis*

¹ MUSIL, Jan. *Některé otázky znaleckého dokazování v trestním řízení a teorie kriminalistické expertizy*. 1. vyd. Praha: Universita Karlova, 1974, 92 s.

² KŘÍSTEK, Lukáš. *Znalectví*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 331 s.

³ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha, 2004. ISBN 80-717-9878-9.

Carolina) z roku 1532, který platil v německé říši. Stanovoval povinnosti, jako např. nutnost přibrat učence z oboru lékařství v případech, kdy je souzen lékař pro lehkomyšlné léčení nebo nutnost přibrat „znalé osoby“ v případě náhlých úmrtí. Znalec zde nebyl považován za samostatný zdroj důkazů, ale za nástroj v rukou soudce. Znalecký důkaz neměl postavení zvláštního druhu důkazu, ale byl upravován v souvislosti se soudním ohledáním. Stejný princip dokazování pomocí znalých osob se promítal i na území Čech a Moravy v inkvizičních trestních zákonících (Hrdelní řád Josefa I. z roku 1707, Hrdelní řád Marie Terezie z roku 1768, Obecný řád soudní kriminální Josefa II. z roku 1788, Rakouský trestní zákoník z roku 1803).⁴

V 18. a 19. století došlo k zásadním reformám trestního procesu na evropském kontinentu v souvislosti s osvícenstvím a dalšími pokrokovými proudy včetně kulturního, hospodářského a civilizačního vývoje a sociálních otřesů ve společnosti. Původní inkviziční model trestního řízení vystřídal tzv. reformovaný kontinentální proces. Tato změna vedla především k humanizaci trestního procesu, hlavně ke zrušení tortury a dalších forem nátlaku na obviněného. Zároveň však vznikla potřeba poskytnout policejním a justičním orgánům potřebné nástroje pro dokazování. Tato potřeba byla řešena jednak na úrovni policie tím, že byly zřizovány útvary kriminální policie (např. v Londýně roku 1829 Scotland Yard nebo v Paříži v roce 1810 Sûreté) a dále na těchto útvarech vznikaly nové metody policejní práce (např. evidence pachatelů). Další rozvoj, velmi významný pro znalecké dokazování, nastal v oblastech vědeckého poznání (především v oborech přírodovědy, v technických a společenských vědách). Nejprve novodobé poznatky a metody byly využívány nahodile, později začaly být systematicky uplatňovány policií a jejich výsledky byly předkládány jako znalecké posudky soudům. Na konci 19. století došlo na základě postupného hromadění vědeckých poznatků ke vzniku kriminalistiky.⁵

Tento rozvoj vedl k tomu, že účast odborníků během trestního procesu se stala běžným jevem a znalecký posudek se stal samostatným druhem soudního důkazu. Na našem území upravoval znaleckou činnost především rakouský trestní řád 119/1873 řís. zák., který platil v českých zemích až do roku 1950. Tento zákon zakotvil novou koncepci znaleckého dokazování a znalecký posudek se stal

⁴ MUSIL, Jan. *Některé otázky znaleckého dokazování v trestním řízení a teorie kriminalistické expertizy*. 1. vyd. Praha: Universita Karlova, 1974, 92 s.

⁵ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, 606 s.

samostatným druhem důkazu.⁶ Přesto byla právní úprava znalectví na našem území roztržštěná až do roku 1939, kdy bylo přijato vládní nařízení č. 269/1939 Sb. z. a n., o seznamech soudních znalců. Na základě přijatého nařízení došlo k vytvoření institucionalizovaného seznamu znalců, který vedly krajské či okresní soudy. Znalecká činnost se stala profesí, která byla vázaná přísahou. Znalecký seznam byl vytvářen pro dobu 5 let a po uplynutí se přezkoumávalo, jestli znalec i nadále splňuje náležitosti pro zápis, poté mu bylo znalectví obnoveno. Znalecká činnost se postupně měnila na službu ve veřejném zájmu. Vládní nařízení č. 269/1939 Sb. z. a n. bylo v roce 1949 zrušeno zákonem č. 167/1949 Sb., o stálých přísežných znalcích a tlumočnících, který se v hlavních bodech shodoval s předchozím vládním nařízením. Změnou byla povinnost znalce, který byl ustanoven z moci úřední, přijmout úřad znalce. Další změna nastala v roce 1959, kdy zákon č. 167/1949 Sb. byl zrušen zákonem č. 47/1959 Sb., o úpravě právních poměrů znalců a tlumočnicků. Tímto zákonem byl až na výjimky zrušen institut znalce jako fyzické osoby. Nadále už nebyl vytvářen seznam jednotlivých znalců, ale došlo k vytvoření seznamu organizací, které v samostatných oborech určovaly své pracovníky pro podání znaleckého posudku. Pouze ve výjimečných případech byla možnost, aby zpracování znaleckého posudku bylo uloženo jednotlivci, pokud znalecký úkon byl z oboru, který nespadal do činnosti žádného orgánu či organizace. Podle důvodové zprávy zákona došlo ke zrušení institutu znalce - fyzické osoby z důvodu potřeby odstranění soukromopodnikatelské činnosti a kvůli nadměrným příjmům u velkého počtu znalců. Tento zákon trpěl značnými nedostatky a tak byl zrušen současným zákonem č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících. Důvodová zpráva uvedla jako hlavní nedostatky např. oslabenou osobní odpovědnost znalce, která se promítla do zpracování znaleckého posudku nebo nedostačenou kvalifikaci či nedostatečné zkušenosti zaměstnanců - znalců.⁷

⁶ MUSIL, Jan. *Některé otázky znaleckého dokazování v trestním řízení a teorie kriminalistické expertizy*. 1. vyd. Praha: Universita Karlova, 1974, 92 s.

⁷ KRÍSTEK, Lukáš. *Znalectví*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 331 s.

2. DOKAZOVÁNÍ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

2.1. Dokazování obecně

Dokazování je nepominutelnou a nezastupitelnou součástí trestního řízení. Jak je v § 1 odst. 1 zákona č. 141/1961, o trestním řízení soudním (dále jen trestní řád) vyjádřeno, hlavním účelem trestního řádu je upravit postup orgánů činných v trestním řízení⁸ tak, aby byly trestné činy náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni. Podstatou trestního řízení je činnost, jíž se v hlavním líčení objasňuje skutkový podklad pro meritorní rozhodnutí, protože hlavním úkolem trestního řízení je zjistit, jestli se daný skutek (událost), který naplňuje znaky některého trestného činu, stal a jestli jej spáchal obžalovaný. Kromě toho orgány činné v trestním řízení zjišťují také okolnosti, které vedly k trestné činnosti, nebo které ji umožnili a také osobní poměry pachatele.⁹

Nález Ústavního soudu ze dne 12. 10. 1994 sp. zn. Pl ÚS 4/94, vyhlášen pod č. 214/1994 Sb. uvádí: „*Účelem trestního řízení přitom není jenom "spravedlivé potrestání pachatele", účelem trestního řízení je rovněž "fair" proces. Existence řádného procesu je nevyhnutelnou podmínkou existence demokratického právního státu.*“

Orgán činný v trestním řízení objasňuje skutek, který se stal v minulosti, který se dozvídá nepřímo a který přímo sám nepozoroval (pokud by skutek orgán sám pozoroval, tak by o něm nesměl konat řízení, jelikož by zde byla pochybnost o nepodjatosti orgánu). Tento skutek se snaží poznat tím, že jej rekonstruuje pomocí jiných, zprostředkujících skutečností - důkazů. Tento postup upravený trestním řádem nazýváme dokazování.¹⁰

⁸ Dle § 12 odst. 1 trestního řádu jsou orgány činnými v trestním řízení soud, státní zástupce a policejní orgán.

⁹ MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, 1166 s.

¹⁰ JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013, 864 s.

V trestním řízení dokazujeme okolnosti, které naplňují obecné i zvláštní podmínky, které stanovuje trestní právo hmotné, které určují vinu vzhledem k určitému trestnému činu a druh a výši trestu ukládaného za tento trestný čin. Jelikož se jedná o značný zásah do práv člověka, je nutné, aby byla zjištěna vysoká míra pravděpodobnosti, která se podle lidských zkušeností jeví jako dostatečná, pro odůvodnění rozhodování soudu a přesvědčení soudce o jejich pravdivosti. Výsledek dokazování určuje samotný výsledek procesu, správnost, spravedlivost a přesvědčivost rozhodnutí a jeho následné výchovné působení.¹¹

Dokazování je činností všech orgánů, které směřuje k opatření a provedení důkazů v jakémkoli stádiu trestního řízení, často slouží ke zjištění skutkového stavu pro rozhodnutí mezitímní (např. před podáním obžaloby, při podmíněném zastavení trestního stíhání). Těžištěm dokazování z hlediska viny obžalovaného a příp. uložení trestu či ochranného opatření je v hlavním líčení.¹²

Obsah a forma dokazování závisejí na daném stádiu trestního řízení a jsou vymezeny základními zásadami trestního řízení. Zásady mají vliv na způsob provádění důkazu a jeho procesní hodnotu v trestním řízení.

2.2. Základní pojmy a zásady důkazního práva

Důkazní právo můžeme chápat jako určitý souhrn pravidel a předpisů, které upravují jednotlivá stadia dokazování, tzn. vyhledávání, provádění a hodnocení důkazů v trestním řízení. Jde o zákonem upravený postup, který se týká především orgánů činných v trestním řízení, ale zároveň také dalších subjektů, jako jsou obviněný a jeho obhájce, poškozený atd. Důkazní právo nesmíme zaměňovat za teorii důkazů, která je součástí nauky trestního práva procesního. Teorie důkazů zkoumá platné důkazní právo a jeho využití v praxi, na základě zjištěných poznatků činí návrhy na zdokonalování zákonné úpravy a na aplikování norem důkazního práva v praxi.¹³

Předmětem důkazu rozumíme skutečnost, která má být zjištěna a na které zpravidla přímo nebo nepřímo závisí rozhodnutí ve věci samé. Při dokazování

¹¹ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, Jaroslav FENYK a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 5.vyd. Praha: ASPI, 2008, 824 s.

¹² MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, 1166 s.

¹³ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, Jaroslav FENYK a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 5.vyd. Praha: ASPI, 2008, 824 s.

využívá orgán činný v trestním řízení prostředek pro poznání skutečnosti, která je předmětem důkazu, tento prostředek nazýváme jako důkazní prostředek (jde např. o ohledání osoby či věci, výslech osob). V procesním smyslu chápeme důkazní prostředek jako vlastní procesní činnost orgánu činného v trestním řízení, která slouží k poznání skutečností nezbytných pro trestní řízení. Od důkazního prostředku musíme odlišovat důkaz.

Důkazem ve smyslu procesním rozumíme přímý poznatek, který orgán činný v trestním řízení získal o předmětu důkazu na základě důkazního prostředku během procesu dokazování. Dle § 89 odst. 2 trestního řádu platí: *„Za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání.“* Procesní důkaz může být spojen s určitou osobou (např. důkazem je výpověď) nebo s věcí (např. důkazem je listina), které označujeme jako nositele důkazu (pramen důkazu). Výsledkem procesního dokazování je důkaz, který se ale může během hodnocení ukázat jako nepravdivý nebo jako takový, z kterého nemůžeme činit poznatky o předmětu důkazu (tzn., že není závažným).¹⁴

Důkaz může vyhledat, předložit nebo navrhnout jeho provedení každá ze stran trestního řízení. U každého důkazu ale platí, že musí být vyhledán, proveden, procesně zajištěn a vyhodnocen v souladu se zákonem. Jestliže by došlo k porušení, šlo by o důkaz, který byl získán v rozporu se zákonem. V takovém případě by se jednalo o důkaz nezákonný, který de facto existuje, ale nemůžeme jej dále použít. V trestním řádu nemáme žádné pozitivní vymezení nezákonného důkazu, ale lze jej dovést negativním vymezením dle § 89 odst. 3 trestního řádu, kde je stanoveno: *„Důkaz získaný nezákonným donucením nebo hrozbou takového donucení nesmí být použit v řízení s výjimkou případu, kdy se použije jako důkaz proti osobě, která takového donucení nebo hrozby donucení použila.“* V tomto případě, jde o důkaz, který je absolutně neúčinný, tedy vadu důkazu nemůžeme odstranit a nelze jej v trestním řízení použít. Absolutní neúčinnost důkazu může být dána také tehdy, pokud důkaz byl vyhledán, proveden, zajištěn či vyhodnocen způsobem, během kterého došlo k podstatným vadám trestního řízení a porušení konkrétních ustanovení trestního řádu. Pokud by

¹⁴ JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013, 864 s.

nedošlo k podstatným vadám trestního řízení a vada by mohla být dodatečně zhojena, šlo by o neúčinnost relativní.¹⁵

Mezi základní zásady, které ovládají důkazní právo, řadíme především zásadu presumpce nevinny, zásadu materiální pravdy, zásadu oficiality, zásadu vyhledávací, zásadu bezprostřednosti a ústnosti, zásadu volného hodnocení důkazů a zásadu přiměřenosti (zdrženlivosti).

Zásada presumpce nevinny je vyjádřena v § 2 odst. 2 trestního řádu, podle kterého, dokud není pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu vyslovena vina, nelze na toho, proti kterému se vede trestní řízení, hledět, jako by byl vinen. V zákoně č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže je ustanovení obdobné vyjádřené v § 3 odst. 5, které uvádí, že osoba, proti které se vede řízení je považována za nevinnou, dokud její vina nebyla prokázána zákonným způsobem. Z toho vyplývá, že proto, aby byl obviněný odsouzen, musí mu být vina dokázána. Obviněný nemá povinnost dokazovat svou nevinu, je to pouze jeho právo. Jestliže, obviněný nenabídl důkazy o své nevině, svou nevinu nedokázal, odmítl vypovídat, záměrně vypovídal nepravdu, popíral určité skutečnosti nebo se snažil svést vyslychající na falešnou stopu, nemůžeme z toho vyvozovat závěry o jeho vině.¹⁶

Zásada presumpce nevinny úzce souvisí se zásadou materiální pravdy, jejíž zjištění je jedním z cílů trestního práva. Tato zásada vyjadřuje, že orgány činné v trestním řízení postupují tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o kterém nejsou důvodné pochybnosti a to v takovém rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí. Činí tak v souladu se svými právy a povinnostmi dle trestního řádu a za součinnosti stran. Doznání obviněného neznamená, že orgány činné v trestním řízení nejsou povinny přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu. Pravda je pojem abstraktní, který představuje soulad našich úsudků a objektivní reality. Zjišťování pravdy je složitý proces, který směřuje od poznání jednotlivých faktů daného trestného činu až po zjištění všech jeho stránek. Tento proces se zaměřuje především na zjištění skutkových okolností trestného činu (tzn. zjištění osoby pachatele, jeho konání a následek daného konání, příčinný vztah mezi jednáním a následkem, vztah pachatele k trestnému činu a další skutečnosti, které umožnily

¹⁵ FRYŠTÁK, Marek. *Trestní právo procesní*. 2. přeprac. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2009, 265 s.

¹⁶ JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013, 864 s.

nebo vedly ke spáchání trestného činu) a okolností významných pro zhodnocení trestného činu z hlediska právní kvalifikace a z hlediska ukládání trestu nebo ochranného opatření.¹⁷

Další zásadou je zásada vyhledávací, která stanovuje cestu, kterou se můžeme dobrat materiální pravdy. Podle § 2 odst. 5 trestního řádu platí, že orgány činné v trestním řízení jsou povinny zjišťovat právně relevantní skutečnosti a vyhledávat o nich důkazy i bez návrhu stran, bez ohledu na to, zda svědčí ve prospěch či neprospěch osoby, proti které se řízení vede. Zásada vyhledávací je, z hlediska dokazování, projevem zásady oficiality, jelikož orgány činné v trestním řízení zjišťují dané skutečnosti z úřední povinnosti. Přesto procesní strany mohou při dokazování uplatnit své návrhy na vyhledání a provedení důkazu.¹⁸ Obviněný může v rámci obhajoby navrhnout provedení důkazu, který slouží pro objasnění skutečnosti, která je významná z hlediska viny a svědčí v jeho prospěch. Toto je pouze právo obviněného, nikoli jeho povinnost. Trestní řád neukládá obviněnému důkazní břemeno a pro trestní řízení se uplatňuje zásada *in dubio pro reo*.¹⁹

Zásada volného hodnocení důkazů je upravena v § 2 odst. 6 tak, že orgány činné v trestním řízení hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení, založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu. Tato zásada vyjadřuje, že nejsou stanovena žádná zákonná pravidla pro stanovení míry důkazů, které by byly potřebné pro prokázání dané skutečnosti nebo pro stanovení důkazní síly jednotlivého důkazu, tzn. jeho věrohodnosti. Přesto orgány činné v trestním řízení musí při hodnocení vycházet z logického úsudku, který plyne z pečlivého, objektivního a všestranného uvážení všech důkazů, posuzovaných jak jednotlivě, tak v jejich souhrnu. S tímto souvisí i rozhodnutí soudu, kde musí být v odůvodnění rozsudku vysvětleno, které skutečnosti soud vzal za prokázané a na základě kterých důkazů opřel svá skutková zjištění. Kromě toho, zdůvodňuje také, jakými úvahami se během hodnocení prováděných důkazů řídil a důvody pro nevyhovění návrhům na provedení dalších důkazů. Zásada volného hodnocení důkazů je nepostradatelným předpokladem pro objasnění materiální pravdy v trestním řízení. Ten, kdo provádí hodnocení, je nucen přihlídnout k okolnostem konkrétního případu a uvážít

¹⁷ FRYŠTÁK, Marek. *Trestní právo procesní*. 2. přeprac. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2009, 265 s.

¹⁸ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, Jaroslav FENYK a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 5. vyd. Praha: ASPI, 2008, 824 s.

¹⁹ JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013, 864 s.

všechny jeho zvláštnosti, tím je zabráněno mechanickému šablonovitému postupu během hodnocení.²⁰

Zásada bezprostřednosti znamená, že soud smí přihlídnout jen k těm důkazům, které byly před ním provedeny. Dle této zásady se soud má osobně seznámit se všemi důkazy, které mají být podkladem pro rozhodnutí. Je důležité, aby soudce vnímal svými smysly a také hodnotil každý z prováděných důkazů. Neměl by se pouze seznámit s obsahem protokolu o svědecké výpovědi, ale měl by také svědka bezprostředně, tzn. osobně pozorovat během jeho výpovědi, aby tak vyslechl jeho řeč a současně mohl pozorovat jeho chování, způsob jakým svědek mluví, jaká používá gesta, zda je rozhodný či nikoliv apod.²¹ Zároveň je vyloučeno, aby se přihlíželo k důkazům neprovedeným během soudního jednání. Dále platí, že soud by měl zjišťovat rozhodné skutečnosti z pramene, který je těmto skutečnostem nejbližší, tzn. nejspolehlivější. U soudu např. nemůže být použito svědectví z „druhé ruky“ nebo přečtení protokolu namísto osobního výslechu svědka. Přesto jsou připuštěny výjimky, např. přečtení protokolu o výslechu svědka, pokud svědek zemřel, tedy jde o případy, kdy provedení požadavku bezprostřednosti není fakticky možné.

Zásada ústnosti je úzce spjata se zásadou bezprostřednosti a vyjadřuje, že jednání před soudy je ústní a soud rozhoduje na základě ústního přednesu stran a zpravidla ústně provedených důkazů (především výpovědi svědků, znalců, obviněného). Tato zásada také zaručuje uplatnění zásady veřejnosti, tím, že umožňuje jasnost soudního jednání a jeho výchovné působení ve vztahu k veřejnosti.²²

Zásada přiměřenosti (zdrženlivosti) vyjadřuje, že orgány činné v trestním řízení musí během zjišťování relevantních skutečností postupovat tak, aby plně šetřili občanská práva zaručená Listinou základních práv a svobod a mezinárodními smlouvami. Během dokazování by mělo být co nejméně zasahováno do základních práv a svobod občanů. Tato zásada se uplatňuje především v institutu zajištění osob a věcí důležitých pro trestní řízení.²³

²⁰ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, Jaroslav FENYK a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 5.vyd. Praha: ASPI, 2008, 824 s.

²¹ MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, 1166 s.

²² CÍSAŘOVÁ, Dagmar, Jaroslav FENYK a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 5.vyd. Praha: ASPI, 2008, 824 s.

²³ JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013, 864 s.

2.3. Předmět a rozsah dokazování

Předmětem dokazování jsou okolnosti, které jsou důležité pro trestní řízení. Takovými okolnostmi jsou ty, které jsou důležité pro rozhodnutí ve věci, okolnosti, které vedly k trestné činnosti nebo umožnily její provedení a dále okolnosti důležité pro postup trestního řízení. Okruh okolností nemůžeme dopředu vypočítat vyčerpávajícím způsobem, jelikož se jednotlivé případy mezi sebou mohou lišit. Z tohoto důvodu je i výčet okolností v trestním řádu demonstrativní.²⁴ V § 89 odst. 1 jsou vyjmenovány následující okolnosti, které je třeba dokazovat: zda se skutek, v kterém je spatřován trestný čin, stal, zda tento skutek spáchal obviněný a případně z jakých pohnutek, dále je třeba dokazovat podstatné okolnosti mající vliv na posouzení povahy a závažnosti činu, okolnosti osobních poměrů pachatele, okolnosti umožňující stanovení následku a výše škody způsobené trestným činem, okolnosti, které vedly k trestné činnosti nebo umožnily její spáchání.

Rozsah dokazování znamená okruh důkazů, které jsou potřeba pro zjištění předmětu dokazování. Předmětem trestního řízení rozumíme určitý skutek, kterým je zároveň také určen okruh otázek, které budou orgány činné v trestním řízení řešit proto, aby si při dokazování vytvořily provedením určitého okruhu důkazů skutkový základ pro rozhodnutí. Předmět a rozsah dokazování má určitá omezení daná samotným smyslem trestního řízení. Orgán činný v trestním řízení se nezabývá zjištěními, které nemají význam pro objasnění věci, jelikož by to vedlo k oddalování vydání včasného meritorního rozhodnutí a také k nepřehlednosti trestního řízení. Okruh okolností, které se budou dokazovat v konkrétním případě, se musí určit s ohledem na povahu daného případu a také vzhledem ke stádiu procesu, v kterém se dokazování provádí.²⁵

²⁴ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, Jaroslav FENYK a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 5. vyd. Praha: ASPI, 2008, 824 s.

²⁵ JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013, 864 s.

2.4. Důkazní prostředky

Důkazní prostředky jsou vymezeny demonstrativním výčtem v § 89 odst. 2 trestního řádu. Mimoto trestní řád vymezuje i některé další zvláštní způsoby dokazování uvedené v § 104a až § 104e, kterými jsou konfrontace, rekognice, vyšetřovací pokus, rekonstrukce a prověrka na místě.

Za základní důkazní prostředek považujeme především výpovědi obviněného a svědků, které jsou prováděny orgány činnými v trestním řízení ve formě výslechu. Mohou mít různou podobu, jako např. výslech podezřelého (obviněného, obžalovaného, odsouzeného), výslech svědka a výslech znalce.²⁶

Jednotlivé důkazy můžeme rozlišovat podle různých kritérií. Jedním z těchto dělení je dle vztahu k předmětu obvinění, kdy důkazy mohou být usvědčující nebo ospravedlňující. Usvědčujícím důkazem se prokazují okolnosti, které svědčí proti obviněnému, ospravedlňující důkaz naopak svědčí v jeho prospěch. Dělením důkazů se nevystihuje nijak podstata důkazu, stejný důkaz může mít za určitých okolností povahu důkazu ospravedlňujícího a za jiných usvědčujícího. Konečné hodnocení důkazů je většinou možné provést až po závěrečném hodnocení důkazů.

Další dělení je podle pramene, kdy důkazy dělíme na původní (bezprostřední) a odvozené (zprostředkované). Původním důkazem je ten, který vychází z přímého zdroje. Takovým důkazem může být výslech svědka, který vypovídá o skutečnosti, kterou sám viděl nebo předložení originálu listiny. Pokud by důkaz pocházel ze zprostředkovaného zdroje, tak jej budeme považovat za odvozený důkaz. V těchto případech jde např. o výslech svědka, který skutečnost zná pouze z doslechu, ale osobně skutečnost nevnímal nebo půjde o opis listiny. Snahou orgánů činných v trestním řízení je vyhledat důkazy původní. Je to z toho důvodu, že odvozené důkazy nemusí být přesné, může dojít ke zkomolení skutečností. To ale neznamená, že by odvozené důkazy byly druhořadé nebo nerozhodující. Navíc podle zásady volného hodnocení důkazů nejsou stanovena žádná pravidla, která by upravovala míru a hodnotu jednotlivých důkazů.

Posledním dělením je podle vztahu k dokazované skutečnosti na přímé a nepřímé. Za přímý důkaz považujeme, ten, kterým dokazujeme přímo vinu či nevinu obviněného. Přímý důkaz může přímo potvrdit nebo naopak vyvrátit dokazovanou skutečnost (např. výpověď svědka, který přímo prokazuje

²⁶ FRYŠTÁK, Marek. *Trestní právo procesní*. 2. přeprac. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2009, 265 s.

skutečnost, že obviněný zastřelil poškozeného). Nepřímý důkaz je ten, kterým dokazujeme jinou skutečnost, která nám pomáhá usuzovat na skutečnost hlavní, zda se stala nebo nestala. Jde o vedlejší skutečnosti, které nazýváme také indicie. Nepřímý důkaz může potvrdit nebo vyvrátit existenci dokazované skutečnosti na základě skutečnosti jiné, která s ní souvisí nepřímo (např. výpověď svědka o tom, že slyšel, jak obviněný vyhrožuje poškozenému zastřelením).²⁷ Nepřímé důkazy mají v praxi velký význam, často jsou v procesu jedinými důkazy. Nelze tvrdit, že nepřímé důkazy jsou méně spolehlivé či méně významné oproti důkazům přímým. Přesto ale platí, že jediný nepřímý důkaz nemůže stačit k dokázání hlavní skutečnosti, kterou můžeme prokázat pouze ve spojení s jinými, zpravidla přímými důkazy. Pokud nejsou přímé důkazy nebo je jich nedostatek, jsou v praxi vyžadovány nepřímé důkazy ve větším množství, tak aby utvořily uzavřený řetězec, který dále nepožaduje přímý důkaz.²⁸

2.5. Průběh dokazování

Dokazování se provádí ve všech stádiích trestního řízení, kdy každé z těchto stádií má určité zvláštnosti, které jsou důsledkem rozdílného účelu jednotlivých stádií trestního procesu, přestože některé principy jsou společné všem.²⁹

Během přípravného řízení si orgány, které provádějí dokazování, opatřují důkazy, které jsou nezbytné jako podklad pro rozhodnutí. Jejich povinností je co nejrychleji a v potřebném rozsahu objasnit všechny skutečnosti, které jsou důležité pro rozhodnutí o případu, především v závislosti na konkrétní formě přípravného řízení. U zkráceného přípravného řízení jde o vyhledání možných důkazů potřebných pro řízení před soudem. U standardního přípravného řízení jde o vyhledání a provedení všech potřebných důkazů, hlavně o provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů. V případě rozšířeného přípravného řízení je potřeba vyhledat a opatřit, ale také často provést, potřebné důkazy. Provedením důkazu v procesní formě zajišťujeme důkaz pro další řízení, toto

²⁷ MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, 1166 s.

²⁸ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, Jaroslav FENYK a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 5. vyd. Praha: ASPI, 2008, 824 s.

²⁹ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, Jaroslav FENYK a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 5. vyd. Praha: ASPI, 2008, 824 s.

zajištění je důležité zejména pro zdárné provedení trestního řízení ve složitých případech, především tam, kde rozhoduje krajský soud jako soud prvního stupně.

Zajištění důkazu je nezbytné zejména proto, že nelze opakovat všechny důkazy s ohledem na možné změny, některé důkazy se mohou plynutím času porušit nebo přímo zaniknout (např. zničení stop na místě činu, úmrtí svědka).³⁰

Během objasňování a prověřování skutečností, které nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin, si policejní orgán zajišťuje stopy trestného činu, podklady a nezbytná vysvětlení. Je oprávněn vyžadovat vysvětlení od fyzických a právnických osob a státních orgánů, vyžadovat odborné vyjádření a znalecké posudky, provádět ohledání věci či těla a místa činu, dále také provádět zkoušky krve a odběr biologického materiálu, snímat daktyloskopické otisky, pořizovat zvukové a obrazové záznamy osob apod. Trestní řád přímo nerozlišuje, zda je možné dané úkony použít i v jiných formách přípravného řízení nebo i při řízení před soudem. Jelikož na provedení úkonu (typu odborného vyjádření, znaleckého posudku, výsledku zkoušky krve a rozboru biologického materiálu ad.), nemá vliv skutečnost, během které fáze trestního řízení byl úkon proveden, ale to zda provedení úkonu bylo věrohodné a prokazatelné. Některé jiné úkony ale nemohou být použité v řízení před soudem, např. výpověď osob a rekognice. Zvláštní místo mezi dalšími důkazy během prověřování mají zvukové, obrazové a jiné záznamy, které byly získány při použití operativně pátracích prostředků, které upravuje § 158c až § 158e trestního řádu (např. sledování osob a věcí, použití agenta, předstíraný převod). Zvláštnost těchto důkazů spočívá v tom, že přímo zákon stanovuje, že dané záznamy můžeme použít jako důkaz v dalších fázích trestního řízení. V průběhu vyšetřování policejního orgánu je možné provést výslechy svědků, pokud se jedná o neodkladný nebo neopakovatelný úkon nebo také pokud by mělo jít o výslech osoby mladší patnácti let.³¹

Během stádia předběžného projednání obžaloby se dokazování zpravidla neprovádí, jelikož přezkoumání toho, zda přípravné řízení bylo provedeno zákonným způsobem dle trestního řádu a jestli jeho výsledky dostatečně odůvodňují postavení obviněného před soud, se provádí na základě spisu.³² Lze provést důkazy, pokud je to nezbytné pro posouzení toho, zda je obžaloba

³⁰ JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013, 864 s.

³¹ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, Jaroslav FENYK a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. 5. vyd. Praha: ASPI, 2008, 824 s.

³² MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, 1166 s.

důvodná, tzn., jestli je na základě podkladů z přípravného řízení důvodné podání obžaloby a projednání věci v hlavním líčení. Dle § 185 odst. 2 může soud vyslechnout obviněného a opatřit potřebná vysvětlení. Obecně je zákonem stanoveno, že předseda senátu, může kdykoli v průběhu řízení před soudem, požádat policejní orgán o opatření jednotlivého důkazu. Dále platí, že v řízení před soudem může předseda senátu nebo jiný pověřený člen senátu ve výjimečných opodstatněných důvodech vyslechnout obviněného, svědka, znalce nebo provést jiný důkaz mimo hlavní líčení či veřejné zasedání. Dokazování je během předběžného projednání obžaloby podřízeno jeho účelu. Pokud by měl takový důkaz být později uplatněn pro rozhodnutí v hlavním líčení, veřejném nebo neveřejném zasedání musí v něm být také proveden. Číst protokol o výslechu takového svědka v hlavním líčení je možné jen za mimořádných podmínek stanovených v § 211 trestního řádu. Jde např. o případ, kdy svědek nebo spoluobviněný zemřel nebo se stal nezvěstným, onemocněl chorobou, která natrvalo nebo na dlouhou dobu znemožňuje jeho výslech apod. Nebo také lze místo výslechu znalce číst protokol o jeho výpovědi nebo jeho písemný posudek, pokud byl znalec poučen dle zákona a nejsou pochybnosti o správnosti a úplnosti posudku a státní zástupce i obžalovaný s tím souhlasí. Číst protokol o výslechu svědka je přípustný také tehdy, kdy je svědkem osoba mladší patnácti let, která byla vyslýchána o okolnostech, jejichž ožívání v paměti by s ohledem na její věk mohlo nepříznivě ovlivňovat její duševní a mravní vývoj (podmínky stanoveny v § 102 odst. 2 trestního řádu).³³

Dokazování v hlavním líčení spočívá v provádění a hodnocení důkazů, zejména z hlediska, jestli byl spáchán trestný čin a jestli je obžalovaný pachatelem. Při hlavním líčení se má provádět dokazování v nejširším a nejkomplexnějším rozsahu, jelikož v hlavním líčení nalézáme těžiště dokazování.³⁴ Uplatňují se zde zásady veřejnosti, bezprostřednosti a ústnosti. Nejprve dojde k přednesu obžaloby a vyjádření poškozeného, následně předseda senátu provede výslech obžalovaného k obsahu obžaloby a případně k nároku na náhradu škody (pokud byl uplatněn). Je možné číst protokol o dřívější výpovědi obžalovaného, pokud se jedná v jeho nepřítomnosti, pokud odepře vypovídat nebo když jsou mezi dřívější výpovědí a výpovědí při hlavním líčení podstatné rozpory

³³ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, Jaroslav FENYK a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 5.vyd. Praha: ASPI, 2008, 824 s.

³⁴ MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, 1166 s.

(na rozpory je nutné obžalovaného upozornit a dotázat se na jejich příčinu). Dále soud provádí výslech svědků a znalců. Většina důkazů se provádí až v hlavním líčení, jsou ale přípustné určité výjimky (např. čtení protokolu o výpovědi svědka se souhlasem státního zástupce a obžalovaného pokud soud nepokládá osobní výslech za nutný, čtení o výpovědi spoluobžalovaného a svědka pokud zemřel, stal se nezvěstným, nedosažitelným pro dlouhodobý pobyt v cizině nebo dlouhodobě nemocným, nebo pokud šlo o neodkladný a neopakovatelný úkon). Během hlavního líčení se provádění všech důkazů podřizuje potřebě rozhodnutí o vině a trestu (případně rozhodnutí o náhradě škody), z tohoto důvodu musí být postupováno v souladu s trestním řádem a případné porušení některých ustanovení by mělo zásadní vliv na rozhodnutí.³⁵

U odvolacího řízení, které je založeno na apelačním principu s prvky kasace je možné provést dokazování v širší míře. Při provádění důkazů uijeme ustanovení trestního řádu o provádění důkazů v hlavním líčení.³⁶ Provádíme dokazování, pokud je to potřeba, pro odstranění nebo vyvrácení pochybností o správném skutkovém zjištění soudu. Je možné, aby se odvolací soud odchýlil od skutkového zjištění soudu prvního stupně, ale pouze za předpokladu, že během odvolacího řízení soud provede znovu některé důležité důkazy pro skutkové zjištění anebo provede důkazy neprovedené v hlavním líčení.³⁷

³⁵ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, Jaroslav FENYK a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 5.vyd. Praha: ASPI, 2008, 824 s.

³⁶ JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013, 864 s.

³⁷ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, Jaroslav FENYK a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 5.vyd. Praha: ASPI, 2008, 824 s.

3. ZNALECKÉ ZKOUMÁNÍ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

3.1. Formy využití odborných znalostí v kriminalistické praxi

Během procesu odhalování, objasňování a vyšetřování trestných činů a dalších společensky škodlivých událostí je řada kriminalisticky významných informací obsažena ve stopách, které jsou pro orgány činné v trestním řízení nesrozumitelné. Proto, aby tyto informace mohly být ze stop vyděleny a následně vysvětleny a využity dále v trestním řízení je potřeba aplikovat specifické metody, prostředky a znalosti z oblasti vědy, techniky, umění či řemesel. S takovými znalostmi a dovednostmi disponuje pouze omezený okruh odborníků (znalci a další odborníci), jejichž prostřednictvím můžeme vyčlenit kriminalisticky relevantní informace a zpřístupnit je orgánům činným v trestním řízení a ostatním adresátům dokazování (tzn. obviněnému, obhájci apod.).³⁸

Znalci a odborníci mohou být do trestního řízení zapojeni několika formami, které se od sebe liší složitostí odborné problematiky a účelem, který je sledován. Tyto odlišnosti jsou také promítnuty do odlišnosti právní úpravy těchto forem.³⁹ Orgány činné v trestním řízení využívají odborné znalosti v těchto formách: expertizní činnost (znalecká posuzování a odborná vyjádření), konzultativní činnost a kriminalisticko-technická činnost.⁴⁰

3.1.1. Expertizní činnost

Expertizní činnost je nejvýznamnější forma, při které je využíváno odborníků orgány činnými v trestním řízení. Během expertizní činnosti je podáváno odborné vyjádření nebo znalecký posudek.

Odborné vyjádření je forma posuzování odborných otázek, která je využívána přednostně. V trestním řízení ji považujeme za listinný důkaz. Odborné vyjádření mohou podat jak osoby zapsané v seznamu znalců, tak ale i jiné fyzické či právnické osoby, které mají potřebné odborné předpoklady, které ale zatím nejsou v zákonech konkrétně vymezeny. V trestních věcech podává odborné

³⁸ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha, 2004, 606 s.

³⁹ MUSIL, Jan et al. *Kriminalistika: Učebnice pro studující práv.* 4. vyd. Praha: Naše vojsko, 1990, 272 s.

⁴⁰ PORADA, Viktor et al. *Kriminalistika: (úvod, technika, taktika)*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, 309 s.

vyjádření v oboru kriminalistiky především Kriminalistický ústav Praha a dále Odbory kriminalistické techniky a expertiz (OKTE). Odborné vyjádření, ale často podávají také další obory, např. jde o odborné vyjádření zdravotnických zařízení, ošetřujících lékařů, laboratoří.

Znalecký posudek je určen k posuzování odborně složitých otázek, kde pro jejich složitost nepostačuje vyžádání odborného vyjádření. Využívání znalců v trestním řízení je upraveno v trestním řádu v § 105 až 111, samotná znalecká činnost je zakotvena v zákoně č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů a v prováděcí vyhlášce Ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb., ve znění pozdějších předpisů. V kriminalistice chápeme proces utváření znaleckého důkazu jako spolupráci znalců a orgánů činných v trestním řízení. Tento proces považujeme za jednu z metod kriminalistické praktické činnosti.⁴¹

Více o této problematice je pojednáno v kapitole 5. a 6.

3.1.2. Konzultativní činnost

Konzultativní činnost je poradenská služba odborníků - konzultantů (nejen pouze znalců), která je poskytována orgánům činným v trestním řízení. Znalosti těchto odborníků z oblasti vědy, techniky, umění a řemesel jsou využívány ke správné orientaci a zaměření dalšího postupu orgánů činných v trestním řízení.⁴² Trestní řád konzultativní činnost upravuje v § 157 odst. 3:

„V závažných a skutkově složitých věcech může státní zástupce nebo policejní orgán využít odborné pomoci konzultanta, který má znalost ze speciálního oboru. O návrh na výběr určité osoby jako konzultanta může též požádat správní úřad, jiný orgán, vědeckou nebo výzkumnou instituci. O přiřazení konzultanta sepíše státní zástupce nebo policejní orgán úřední záznam. Se souhlasem státního zástupce nebo policejního orgánu může konzultant v rozsahu nezbytném pro výkon jeho funkce nahlížet do spisu a být přítomen při provádění úkonů trestního řízení. Do provádění úkonů však nesmí zasahovat. O všech skutečnostech, o nichž se konzultant v průběhu trestního řízení dozvěděl, je povinen zachovávat mlčenlivost. Na vyloučení konzultanta se přiměřeně užití zvláštní předpisy o znalcích a

⁴¹ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha, 2004, 606 s.

⁴² PORADA, Viktor et al. *Kriminalistika: (úvod, technika, taktika)*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, 309 s.

tlumočnicích. Účast konzultanta nezavazuje státního zástupce a policejní orgán odpovědnosti za zákonný průběh trestního řízení. “

Konzultativní činnost je využívána především při zkoumání stop a jiných soudních důkazů orgány činnými v trestním řízení. Dále při objasňování odborných problémů, které se týkají způsobů spáchání trestného činu, vytyčování kriminalistických verzí a určování způsobů jejich prověrky a stanovování příčin trestných činů apod. Konzultativní činnost je také potřeba při instruktážích policistů a pracovníků orgánů činných v trestním řízení pro jejich seznámení se s odbornou problematikou vyšetřovaného trestného činu nebo případně připravovaného úkonu či opatření. V neposlední řadě se konzultanti účastní také přípravy, provádění nebo hodnocení některých vyšetřovacích úkonů (např. výslechu, vyšetřovacího pokusu nebo rekonstrukce).

3.1.3. Kriminalisto-technická činnost

Kriminalisticko-technickou činností je přímé vykonávání odborných úkonů při vyhledávání, zajišťování, dokumentování a shromažďování materiálních stop v rámci vyšetřovacích úkonů. Tuto činnost poskytují kriminalističtí technici a pracovníci expertizních pracovišť Policie ČR.⁴³

3.1.4. Znalecká činnost v rámci Policie ČR při vyžádání kriminalisticko-technické expertizy

Znaleckou činnost v rámci Policie ČR vykonávají Odbory kriminalistické techniky a expertiz krajských ředitelství Policie ČR a Kriminalistický ústav Praha. Jmenovaná pracoviště jsou zapsaná do příslušných seznamů znalců vedených Ministerstvem spravedlnosti ČR a mají postavení znalce. Osoby, které jsou činné v rámci těchto pracovišť, nemají postavení znalců, ale tzv. expertů.⁴⁴

⁴³ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha, 2004, 606 s.

⁴⁴ FRYŠTÁK, Marek a Zdeněk KREJČÍ. *Postavení znalce v trestním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 167 s.

Odbor kriminalistické techniky a expertizy (OKTE)

Zřízeno je celkem 8 specializovaných pracovišť, která spadají pod Krajská ředitelství Policie ČR a která se přímo zaměřují na kriminalisticko-technickou a expertizní činnost (která se dále člení na několik oborů) a jsou zapsána jako znalec v seznamu znalců, který vede Ministerstvo spravedlnosti ČR. Jednotlivá odvětví spadají pod specializovaná pracoviště, která jsou vybavena potřebnými přístroji a personálně zajištěna experty pro daná odvětví oboru kriminalistika. Jde především o pracoviště kriminalistické daktyloskopické, trasologické, balistické, genetické aj. expertizy. Policejní experti se také účastní práce v „terénu“, tzn., vyjíždějí na místa činu (např. při nálezů mrtvol nebo z důvodu zajištění stop) a poskytují odborné konzultace kriminalistům. Na základě zjištění z provedeného znaleckého zkoumání jsou zpracovány znalecké posudky nebo odborná vyjádření.

Kriminalisticko-technickou činnost vykonávají také kriminalističtí technici na územních odborech služby kriminální policie a vyšetřování, kteří především zjišťují a zajišťují stopy a provádějí fotografickou nebo videodokumentaci.⁴⁵

Kriminalistický ústav Praha

Kriminalistický ústav Praha je jedním z nejstarších policejních útvarů. Byl založen v roce 1945, kdy vznikla Kriminální ústředna Ministerstva vnitra. Přesto jeho faktické kořeny sahají již do doby Rakouska - Uherska, kdy se začaly uplatňovat poznatky přírodních a technických věd při vyšetřování trestných činů. Dnes má Kriminalistický ústav celostátní působnost a specializuje se na výkon kriminalisticko-technické a znalecké (expertizní) činnosti v oborech elektrotechnika, chemie, kriminalistika, písmoznalectví a strojírenství. Je zapsán v oddílu I a II seznamu znalců, který vede Ministerstvo spravedlnosti ČR. Obor kriminalistiky je zastoupen řadou odvětví, např. mechanoskopii, trasologií, elektrotechnikou, balistikou, zkoumáním ručního písma, zkoumáním písma psacích strojů, technickým zkoumáním dokladů a písemností, technickým zkoumáním pravosti platidel a cenin, daktyloskopií, chemií, biologií, genetikou, antropologií, zkoumáním videozáznamů, zkoumáním fotografií a fotografické techniky.

Hlavní náplní činnosti Kriminalistického ústavu Praha je především zpracovávání znaleckých posudků a odborných vyjádření pro orgány činné

⁴⁵ Odbor kriminalistické techniky a expertiz. In: *Policie České republiky* [online]. 2010 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/odbor-kriminalisticke-techniky-a-expertiz-741862.aspx>

v trestním řízení. Dále se také podílí na výchově a vzdělávání specialistů a je metodicko-řídícím pracovištěm pro specializované policejní útvary na území ČR. Je činný také v oblasti vědeckého výzkumu, hlavně na poli vývoje a zavádění nových metod a postupů do kriminalisticko-technické a znalecké praxe, publikuje odborné studie a vydává interní policejní časopis *Kriminalistický sborník*.⁴⁶

3.2. Expertiza - pojem, obsah a druhy

Expertiza je samostatná specifická metoda kriminalistické praktické činnosti, jde o systém úkonů a operací, které jsou využívány pro odhalení nebo objasnění důkazně relevantních skutečností, kde se využívají odborné znalosti a metody z oblasti vědy, techniky, umění a řemesel. Nejdůležitější součástí expertízy je znalecké zkoumání, jehož výsledkem je znalecký posudek.⁴⁷ Předmětem expertízy jsou odborné otázky, k jejichž odhalení nebo objasnění je potřeba odborných znalostí a dovedností.

Expertiza je v podstatě proces tvorby znaleckého důkazů, který začíná okamžikem, kdy orgán činný v trestním řízení dojde k závěru, že pro objasnění daných skutečností je potřeba využít znalosti odborníka - znalce z příslušného oboru. Následují přípravné úkony, nařízení znaleckého zkoumání a přibrání znalce. Dále jde o samotné odborné zkoumání různých objektů, formulování znaleckého posudku (či odborného vyjádření) a nakonec jejich hodnocení.⁴⁸

Subjekty expertízy jsou orgány činné v trestním řízení, které jsou jako jediné oprávněné vyžádat expertizní zkoumání, hodnotit znalecký posudek či odborné vyjádření. Dále to jsou znalci, experti či jiní odborníci. Subjektem může být i tzv. pomocný subjekt, kterým je nejčastěji kriminalistický technik, který vyhledává, zajišťuje a dokumentuje objekty zkoumání.

Expertizu můžeme třídit podle různých hledisek, kterými jsou např. počet znalců (jeden, dva či více znalců), rozsah znaleckého zkoumání (jednooborové či komplexní expertízy), posloupnost expertíz (prvotní, opakující a doplňované expertízy). Základní a velmi významné klasifikační kritérium expertízy, je dle

⁴⁶ O nás: Představení Kriminalistického ústavu Praha Policie ČR. In: *Policie České republiky* [online]. 2010 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/o-nas-56.aspx>

⁴⁷ MUSIL, Jan et al. *Kriminalistika: Učebnice pro studující práv.* 4. vyd. Praha: Naše vojsko, 1990, 272 s.

⁴⁸ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika.* 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha, 2004, 606 s.

druhu oboru vědy, techniky, umění či řemesel, kde se podle daného oboru aplikují v průběhu expertizy jeho specifické metody, prostředky a poznatky. Nejpoužívanější expertizy v kriminalistické praxi jsou hlavně z oboru kriminalistické techniky, jde především o daktyloskopickou, mechanoskopickou či písmostnaleckou expertizu. Dále je často využíván obor soudního lékařství, soudního inženýrství, soudní psychiatrie, soudní psychologie ad.⁴⁹

3.3. Stadia kriminalistické expertizy

Během aplikace metody kriminalistické expertizy dochází k procesu vydělování informací obsažených v kriminalisticky významných objektech. Tento proces prochází třemi stádii, přípravným stádiem, stádiem expertizního zkoumání a stádiem hodnocení expertizního zkoumání.

3.3.1. Přípravné stadium

V průběhu přípravného řízení se vytvářejí předpoklady pro objektivní a úplné znalecké zkoumání. Pro dosažení cílů expertizy musí být prvním a základním krokem vyhledání a zajištění objektů expertizy (tzn. hmotných nosičů informací), které lze rozdělit do několika skupin, na základě jejich příčinného vztahu s vyšetřovanou událostí. Rozdělujeme je na objekty, u kterých se předpokládá příčinná souvislost s objasňovanou skutečností, objekty, u kterých se tato souvislost nepředpokládá a pomocné materiály.⁵⁰

Objekty, u kterých předpokládáme příčinnou souvislost s objasňovanou skutečností, jsou zejména stopy trestného činu, kosterní nálezy, mrtvoly, listiny, věci apod. Jsou zajišťovány během ohledání místa činu, při domovní prohlídce anebo při jiných vyšetřovacích úkonech. O vyhledání a zajištění objektů expertizy musí být pořízen protokol a příslušná fotodokumentace, aby byla zajištěna důkazní hodnota a objektivnost expertizy v trestním řízení.

⁴⁹ PORADA, Viktor et al. *Kriminalistika: (úvod, technika, taktika)*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, 309 s.

⁵⁰ FRYŠTÁK, Marek a Zdeněk KREJČÍ. *Postavení znalce v trestním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 167 s.

Objekty, u kterých nepředpokládáme příčinnou souvislost s objasňovanou skutečností, jsou hlavně objekty známého původu, které opatřují během vyšetřování orgány činné v trestním řízení nebo experti (znalci) vlastní činností. Jedná se především o srovnávací materiály, které jsou zajišťované ad hoc (např. pokusně vyrobené srovnávací stopy) nebo jde o sbírkové srovnávací materiály (např. daktyloskopická evidence).

Pomocné materiály, jsou takové, které pomáhají znalci v orientaci v konkrétním případě a současně mu poskytují úplné informace o všech skutečnostech, které jsou předmětem znaleckého zkoumání. Nejčastěji jde o písemné dokumentace v podobě části spisu, např. jde o protokol o ohledání místa činu, kriminalisticko-technická dokumentace, protokoly o výslechu. Písemnými materiály mohou být i např. lékařské zprávy nebo chorobopisy z dřívější doby.⁵¹

Dále dochází k formulování otázek pro znalce s důrazem na to, aby byly dostatečně jasné, srozumitelné a jednoznačné. Otázky musí být odborně kompetentní, tzn., že se musí týkat pouze odborných témat, která jsou řešitelná na úrovni současného poznání, nesmí se jednat o problémy právní povahy.⁵² Dále otázky nesmí přesahovat současnou úroveň poznání v určitém vědním oboru a otázky také nesmí být sugestivní, návodné, úskočné či klamavé.

Poté, kdy jsou dané otázky zformulovány, rozhodne orgán činný v trestním řízení o přiřazení znalce (dle § 105 trestního řádu) nebo znalecké instituce (dle § 110 trestního řádu) a následně objekty expertizy předá přiřazenému znalci s příslušným písemným materiálem. Během přípravného stádia mohou orgány činné v trestním řízení využít konzultativní pomoci odborníků.⁵³

⁵¹ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha, 2004, 606 s.

⁵² RYBÁŘ, Miroslav. *Základy kriminalistiky: (Vybrané kapitoly pro studenty povinně volitelného předmětu právnických fakult)*. 1. vyd. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2001, 230 s.

⁵³ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha, 2004, 606 s.

3.3.1.1. Ustanovení znalce

Pokud orgán činný v trestním řízení dojde k závěru, že je pro složitost posuzované otázky potřeba znaleckého dokazování a vypracování znaleckého posudku, přibere znalce opatřením. Znalce je možné přibrat v jakémkoli stádiu trestního řízení, tzn. i v rámci postupu před zahájením trestního stíhání nebo v řízení vykonávacím. V přípravném řízení přibere znalce ten orgán činný v trestním řízení, který považuje znalecký posudek za nezbytný pro vlastní rozhodnutí, tzn., že znalece může přibrat policejní orgán konající v přípravném řízení vyšetřování. Při přibrání znalce se musí řídit především § 105 - 110 trestního řádu a dále zákonem č. 500/2004 Sb., správní řád, zákonem č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících a vyhláškou Ministerstva spravedlnosti ČR č. 37/1967. V přípravném řízení rozhodnutí policejního orgánu nepodléhá vyhlášení výběrového řízení, tzn., jedná se o jednu z výjimek zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách uvedené v § 18 odst. 2 písm. g). Kde je uvedeno, že zadavatel nemusí zadávat veřejnou zakázku, pokud se jedná o zakázku, jejímž předmětem jsou služby znalce či tlumočnicka, který je ustanovený příslušným orgánem pro účely soudního, správního, rozhodčího nebo jiného obdobného řízení, včetně přípravného řízení trestního.⁵⁴ V řízení před soudem je příslušný k přibrání znalce předseda senátu. O přibrání znalce se musí vyrozumět obviněný, v řízení před soudem také státní zástupce, jiná osoba se vyrozumí, pouze pokud je k podání znaleckého posudku třeba, aby tato osoba něco konala nebo strpěla.

Orgán činný v trestním řízení ustanovuje především znalecký ústav nebo jiné pracoviště, které se specializuje na znaleckou činnost (zapsané v oddílu I seznamu znalců vedených Ministerstvem spravedlnosti ČR). V případě, že v příslušném oboru takový ústav není nebo není jeho ustanovení vhodné z důvodu hospodárnosti, je možné ustanovit znalce zapsaného v seznamu krajského soudu, v jehož obvodu má sídlo ustanovující orgán. Pokud by znalec příslušného oboru nebyl v seznamu příslušného krajského soudu zapsán, přibere orgán znalce zapsaného v seznamu jiného krajského soudu. Ve výjimečných, zvláště obtížných případech, které vyžadují zvláštní vědecké posouzení, mohou orgány činné v trestním řízení přibrat také vědecký ústav (tzn. státní orgány, vědecké ústavy, vysoké školy a instituce specializované na znaleckou činnost). V praxi dochází

⁵⁴ Způsob výběru znalců v trestním řízení. In: *Policie České republiky* [online]. 2010 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/zpusob-vyberu-znalcu-v-trestnim-rizeni.aspx>

poměrně často k přibírání příslušných Odborů kriminalistické techniky a expertizy (OKTE) nebo Kriminalistického ústavu Praha. Ustanoven znalcem může být i ten, kdo není zapsán do seznamu znalců, jestliže není pro daný obor v seznamu zapsán znalec, pokud nemůže zapsaný znalec provést úkon nebo pokud by provedení úkonu zapsaným znalcem bylo spojené s nepřiměřenými náklady nebo obtížemi. Takto ustanovený znalec může podat posudek až poté, kdy složil slib (dle § 6 odst. 2 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících) do rukou orgánu, který znalce ustanovil.⁵⁵

V opatření se znalci stanoví otázky, které má zodpovědět, lhůta a počet vyhotovení posudku. Dále se mu poskytnou nezbytná vysvětlení, lze mu povolit nahlédnutí do spisu nebo se mu spis zapůjčí. Může být také dovolena přítomnost při výslechu obviněného (obžalovaného) a svědků a může jim klást otázky, které se vztahují na předmět znaleckého dokazování. Znalec může také navrhnout, aby byly nejprve jinými důkazy objasněny okolnosti potřebné k podání posudku. Znalec také obvykle bývá přítomen při ohledání, pokud je nařízeno orgánem činným v trestním řízení.⁵⁶

Proti opatření o přibrání znalce je možné podat námitky. Námitky je možné vznést proti osobě znalce z důvodů, které stanoví zvláštní zákon (především zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících), proti odbornému zaměření znalce, proti formulaci otázek položených znalci. Není stanovena žádná lhůta pro uplatnění námitek, tzn., že námitky mohou být uplatněny kdykoli v průběhu trestního řízení, jakmile se objeví důvody pro jejich podání. Není přímo vymezen okruh osob, které námitky mohou vznést, ale lze nepřímou dovodit z § 105 odst. 1, že se jedná o osoby, které se vyrozumívají o přibrání znalce (jedná se o obviněného, případně jeho obhájce, zákonného zástupce ad.). V řízení před soudem je oprávněn vznést námitku i státní zástupce. O námitkách rozhoduje v přípravném řízení státní zástupce a v řízení před soudem předseda senátu případně samosoudce.⁵⁷

⁵⁵ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád: Komentář I. díl (§ 1 až § 179h)*. 5., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005, 1432 s.

⁵⁶ BRADÁČ, Albert, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Soudní znalectví*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2010, 308 s.

⁵⁷ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád: Komentář I. díl (§ 1 až § 179h)*. 5., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005, 1432 s.

3.3.1.2. Meze kompetencí znalce v trestním řízení

Kompetence znalce v trestním řízení můžeme vymezit jako činnost znalce, kterou vykonává v souladu s právními předpisy na základě určitých speciálních odborných znalostí. Dle judikatury by měl být znalci přesně vymezen úkol, aby se během znaleckého zkoumání omezil pouze na objasnění skutečností, ke kterým je třeba odborných znalostí. Je zcela vyloučeno, aby znalci bylo stanoveno provést důkazní prostředek pro účely trestního řízení. Znalec se při znaleckém zkoumání nesmí opírat o jiná zjištění, než ta, která sám učinil na místě činu.

Aby znalec mohl podat objektivní posudek, je nezbytné, aby orgány činné v trestním řízení poskytly znalci nezbytnou součinnost, která vyplývá z § 107 trestního řádu. Orgán činný v trestním řízení je povinen poskytnout znalci především tyto podklady: opatření o přibrání znalce, vymezení otázek a úkolů pro znalecké zkoumání v konkrétní věci, poučení znalce, nezbytné protokoly o ohledání, fotodokumentaci, zajištěné stopy a věci, které mají nějakou souvislost se znaleckým zkoumáním, případně by orgán měl poskytnout další materiály podle požadavků znalce.⁵⁸

3.3.2. Stadium expertizního (znaleckého) zkoumání

Stádia expertizního zkoumání tvoří jednotný proces, který ale můžeme rozdělit do jednotlivých etap, kterými je vstupní etapa, analyticko-syntetická etapa, etapa vyvozování závěrů a poslední etapa zpracování znaleckého posudku (nebo odborného vyjádření).

⁵⁸ CHMELÍK, Jan. *Problematika požadavků orgánů činných v trestním řízení na znaleckou expertízu ve vztahu k možnostem soudních znalců: zkrácená verze PhD Thesis*. 1. vyd. Brno: VUTIUM, 2002, 31 s.

3.3.2.1. Vstupní etapa

V této etapě si znalec ujasňuje otázky, které bude řešit a vytváří si představy o stavu a znacích zkoumaných objektů, vypracovává hypotézy, určuje metody a prostředky zkoumání a posloupnost jejich použití. Dále dokumentuje stav objektů předaných ke zkoumání na základě ohledání objektů zkoumání a studia ostatních materiálů. Pokud by bylo třeba, může požádat orgány činné v trestním řízení o doplnění objektů zkoumání nebo o dodání dalších informací.⁵⁹

3.3.2.2. Analyticko-syntetická etapa

Během etapy analyticko-syntetického zkoumání dochází k detailnímu zkoumání jednotlivých objektů, jejich vlastností a znaků. Zkoumání objektů je mnohdy spojeno s jejich mechanickým rozčleněním nebo v některých případech i s jejich zničením. V této etapě znalec využívá speciální a specifické metody a prostředky (příslušné podle daného oboru znaleckého zkoumání) ve spojení s logikou. Dále také vhodnou formou dokumentuje dílčí výsledky zkoumání. Dokumentaci přikládá k opisu znaleckého posudku (nebo k odbornému vyjádření) a archivuje ji.⁶⁰

Mezi používané metody komparace patří např. soudně znalecká komparace neboli porovnávání, která spočívá např. v posuzování příčiny vady, kdy porovnáváme stav skutečný se stavem podle projektu, stavebního deníku, předpisu, literatury apod. Tato metoda je vhodná především při analýze příčin havárií, hlavně v případě, že je zpracována fotodokumentace. Další metodou je metoda zpětného odvíjení děje, která se používá hlavně pro analýzu dopravních nehod, kdy známe konečné postavení dopravních prostředků a účastníků po nehodě a na základě jejich postavení a pomocí výpočtů dle zanechaných stop, poškození a zranění účastníků můžeme usuzovat na odvíjení předchozích poloh, na směry působících sil, rychlost a další veličiny. Využívanými metodami jsou

⁵⁹ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha, 2004, 606 s.

⁶⁰ PORADA, Viktor et al. *Kriminalistika: (úvod, technika, taktika)*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, 309 s.

také metoda zužování mezí, analýza korespondence poškození, analýza dějů v čase a prostoru ad.⁶¹

3.3.2.3. Etapa vyvození a formulování závěrů

Posledním a vrcholným stádiem znaleckého zkoumání je etapa vyvozování a formulování závěrů. V tomto stádiu znalec srovnává a vzájemně hodnotí výsledky z dílčích zkoumání a vyvozuje z nich dílčí závěry. Aby znalec mohl vyvodit objektivní a úplný závěr, musí mít důkladnou znalost všech okolností konkrétního případu. Formulovat odpovědi na položené otázky může znalec až po nabytí vnitřního přesvědčení o pravdivosti vytyčených hypotéz. Odpovědi znalce musí být jasné, srozumitelné a nesmí připouštět dvojí výklad. Závěr by měl být formulován jako kategorický soud, pokud je to možné na základě výsledků zkoumání. V ostatních případech je závěr formulován jako pravděpodobný soud. Jestliže by výsledky zkoumání nedovolovali odpovědět na položenou otázku ani pravděpodobným závěrem, v závěru se uvede, že na položenou otázku nelze odpovědět.⁶²

⁶¹ BRADÁČ, Albert, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Soudní znalectví*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2010, 308 s.

⁶² MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha, 2004, 606.

4. ZNALECKÉ DOKAZOVÁNÍ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

4.1. Znalecký posudek

Poslední etapou expertního (znaleckého) zkoumání je zpracování znaleckého posudku (nebo odborného vyjádření). Znalecký posudek vyjadřuje v písemné či ústní formě průběh znaleckého zkoumání a jeho závěry. Znalecký posudek považujeme za specifický důkaz, který jako každý jiný důkaz podléhá zásadě volného hodnocení důkazů. Cílem znaleckého posudku je zřetelně zobrazit vlastní průběh znaleckého zkoumání v podobě slovního vyjádření.

Písemný znalecký posudek, který je nejrozšířenější formou znaleckého posudku, obsahuje základní údaje o procesním úkonu, vedoucí k přiřazení znalce a údaje o objektech a otázkách v dané věci. Tuto část nazýváme jako úvod. Další částí je nález, v kterém se detailně popisují objekty expertizy, metody a technické prostředky, které znalec použil včetně objasnění faktů, které zjistil a o které opřel svá zjištění. Poslední část znaleckého posudku je vlastní posudek neboli závěr, kde znalec uvádí odpovědi na položené otázky, které by, pokud je to možné, měl doložit vhodnou dokumentací (tzn. tabulky, grafy, fotodokumentace).⁶³

Ještě před podáním znaleckého posudku, musí být znalec poučen o významu znaleckého posudku ze stanoviska obecného zájmu, trestních následků křivé výpovědi a vědomě nepravdivého znaleckého posudku. Toto platí i pro znalce, který podává posudek na žádost některé strany. Při znaleckém úkonu se znalec zapsaný do seznamu znalců odvolává na složený slib, znalec nezapsaný v seznamu znalců musí složit slib před podáním posudku.

Více o znaleckém posudku je uvedeno v kapitole 6.

⁶³ RYBÁŘ, Miroslav. *Základy kriminalistiky: (Vybrané kapitoly pro studenty povinně volitelného předmětu právnických fakult)*. 1. vyd. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2001, 230 s.

4.2. Hodnocení znaleckého posudku

Hodnocení znaleckého posudku je jednou z nejnáročnějších a nejzávažnějších fází dokazování. Podaný posudek hodnotí především orgány činné v trestním řízení, ale také ostatní osoby zúčastněné na řízení, tzn. obviněný, poškozený ad. V konečné fázi hodnotí znalecký posudek soud volně jako každý jiný důkaz.⁶⁴

Znaleckému posudku nepřisuzujeme žádné privilegované postavení, jedná se o důkaz jako každý jiný a rovněž pro něj platí všechny obvyklé zásady dokazování, hlavně zásady volného hodnocení důkazů. Přesto ale platí, že znalecké dokazování se vyznačuje řadou specifíků, nejvíce jich můžeme najít ve vztahu k hodnocení znaleckého důkazu, jelikož znalecký posudek je hodnocen osobami, které nejsou odborně kvalifikovány k posouzení odborných otázek z oblasti vědy, techniky, umění a řemesel.⁶⁵

Orgán činný v trestním řízení musí znalecký posudek hodnotit jak z hlediska formálního, tak také z hlediska obsahového. Musí hodnotit vlastní závěry znalce, ale současně také postup, který vedl k těmto závěrům.

Hodnocení znaleckého posudku z hlediska formálního znamená, že přezkoumáváme zákonnost znaleckého posudku⁶⁶. Kontrolujeme to, zda během přípravy znaleckého zkoumání byly dodrženy veškeré zákonné požadavky a jestli znalecký posudek splňuje všechny zákonné náležitosti. Zkoumá se, zda nebyly naplněny důvody pro vyloučení znalce. Dále se zjišťuje, zda znalec byl kompetentní, zda byl přibrán zákonným postupem, zda neřešil právní otázky a také zda byl náležitě poučen apod. Jestliže by z hlediska formálního byla zjištěna neodstranitelná pochybení, podaný posudek by se považoval za nepoužitelný.

Hodnocení obsahové stránky znaleckého posudku se zabývá posouzením otázek, jako např. zda byly znalci předloženy dostačující a věrohodné materiály, zda byly zkoumání podrobeny všechny zaslané objekty a zda nedošlo k jejich záměně, zda znalec použil nezpochybnitelná teoretická východiska a vhodné metody a postupy a zda znalci závěry vycházejí právě z těchto použitých

⁶⁴ JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013, 864 s.

⁶⁵ MUSIL, Jan. Hodnocení znaleckého posudku. *Kriminalistika*. 2010, č. 3.

⁶⁶ MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, 1166 s.

východisek, metod a postupů. Dále hodnocení zahrnuje posouzení toho, jaký je vztah závěrů znaleckého posudku k ostatní důkazům, které byly ve věci zajištěny a zkoumání toho, zda byly odhaleny nové vztahy, informace a jaký je jejich důkazní význam a možnost využití.⁶⁷ Hodnocení výše uvedeného můžeme shrnout jako posuzování věrohodnosti a přesvědčivosti znaleckého posudku, kde je nutné, aby orgán činný v trestním řízení měl potřebné základní vědomosti o odborných problémech, které při rozhodování konkrétních věcí řeší. Jak vyplývá z kritérií Matherna, znalecký posudek v konkrétním případě musíme zkoumat z hlediska jeho vnitřní jednoty, skloubenosti argumentů, přesvědčivosti, logiky posudku, prověřitelnosti vědeckých metod, zdůvodnění závěrů a jejich souladu s ostatními důkazy v trestní věci.⁶⁸

Posudek je zejména hodnocen s ohledem na svou relevantnost, tzn. z hlediska, zda řeší odborné otázky, které se vztahují a jsou rozhodující pro objasnění skutečností, které jsou důležité pro trestní řízení. Jestliže by orgán činný v trestním řízení došel k vnitřnímu přesvědčení, že během expertizního zkoumání došlo k pochybení a předložené výsledky jasně neodpovídají objektivní realitě, může znalce požádat o vysvětlení nebo doplnění znaleckého posudku, případně může přibrat znalce nového.⁶⁹ Platí zásada, že orgán činný v trestním řízení není znaleckým posudkem bezpodmínečně vázán, tzn., že se od něj může odchýlit, ale pouze pokud to v rozhodnutí náležitě odůvodní. Orgán činný v trestním řízení nesmí libovolně nahradit odborný názor znalce svým vlastním názorem laickým.⁷⁰

K hodnocení znaleckého posudku se vyjádřil i Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 30. 4. 2007 sp. zn. III ÚS 299/06-1: *„Znalecký posudek je nepochybně významným druhem důkazních prostředků a v rámci dokazování v trestním řízení mu přísluší významné místo. Nelze však připustit ani na okamžik ze zřetele, že ze stěžejních zásad dokazování v novodobém trestním procesu vyplývá požadavek kritického hodnocení všech důkazů, včetně znaleckého posudku. Znalecký posudek je nutno hodnotit stejně pečlivě, jako každý jiný důkaz, ani on nepožívá žádné větší důkazní síly a musí být podrobován všestranné prověrce*

⁶⁷ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha, 2004, 606 s.

⁶⁸ KŘÍSTEK, Lukáš. *Znalectví*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 331 s.

⁶⁹ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha, 2004, 606 s.

⁷⁰ MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, 1166.

nejen právní korektnosti, ale též věcné správnosti. Hodnotit je třeba celý proces utváření znaleckého důkazu, včetně přípravy znaleckého zkoumání, opatřování podkladů pro znalce, průběh znaleckého zkoumání, věrohodnost teoretických východisek, jimiž znalec odůvodňuje své závěry, spolehlivost metod použitých znalcem a způsob vyvozování závěrů znalce. Metodologie znaleckého dokazování vyžaduje, aby jak orgány činné v trestním řízení, tak samotný znalec kriticky hodnotili úplnost a bezvadnost podkladových materiálů, které znalec podrobuje svému zkoumání. Znalec nesmí sám vyloučit některé z předložených podkladů jen proto, že nezapadají do jím vytyčené verze události. Ponechávat bez povšimnutí věcnou správnost znaleckého posudku, slepě důvěřovat závěrům znalce, by znamenalo ve svých důsledcích popřít zásadu volného hodnocení důkazů soudem podle svého vnitřního přesvědčení, privilegovat znalecký důkaz a přenášet odpovědnost za skutkovou správnost soudního rozhodování na znalce; takový postup nelze z ústavněprávních hledisek akceptovat.“

4.3. Výslech znalce

Znalec může být vyslechnut jak v hlavním líčení, tak ale také v přípravném řízení. Platí, že od výslechu znalce v přípravném řízení lze upustit, pokud nemá policejní orgán ani státní zástupce pochybnosti o spolehlivosti a úplnosti písemně podaného znaleckého posudku (§ 108 trestního řádu). V případě, že bylo upuštěno od výslechu znalce v přípravném řízení, je zde možnost, že v hlavním líčení lze přečíst znalecký posudek nebo protokol o výslechu znalce (obdobně lze postupovat i ve veřejném zasedání o odvolání či v jiných veřejných zasedáních).⁷¹ Jak vyplývá z judikátu R 2/1989-II a rovněž z § 108 odst. 3, v případě, že by vznikly pochybnosti o spolehlivosti a úplnosti písemně podaného znaleckého posudku, je třeba znalce vyslechnout a nejasnosti či neúplnost posudku odstranit. Z judikátu dále plyne, že orgány v přípravném řízení jsou povinny znalce vyslechnout a odstranit nejasnosti a neúplnosti posudku (postupem dle § 109 trestního řádu). Nedodržení stanoveného postupu může být důvodem pro rozhodnutí soudu o vrácení věci státnímu zástupci k došetření (dle § 188 odst. 1 písm. e) trestního řádu). Přesto v praxi jsou případy

⁷¹ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád: Komentář I. díl (§ 1 až § 179h)*. 5., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005, 1432 s. Komentované zákony. ISBN 80-717-9405-8.

výslechu znalce v přípravném řízení pouze ojedinělé a výjimečné. V souvislosti s výslechem znalce v přípravném řízení konstatuje Pavel Vantuch: „*V praxi jsem se s ním setkal pouze u znalce, který nebyl zapsán v seznamu znalců, tudíž neměl zkušenosti se znaleckou činností a v konkrétní věci byl přibrán ad hoc.*“⁷²

Výslech znalce v hlavním líčení je upraven v § 108 odst. 1. Jestliže znalec vypracoval posudek písemně, stačí, aby se při výslechu na něj odvolal a stvrdil jej. Pokud nebyl posudek vypracován písemně, tak jej znalec nadiktuje do protokolu. Během výslechu znalce se postupuje obdobně jako při výslechu svědka. Znalec se zpravidla na posudek odvolá, pokud nemá nic k jeho doplnění a stvrdí jej, tzn., potvrdí jeho správnost a úplnost. V řízení před soudem musíme toto ustanovení vykládat v návaznosti na § 220 odst. 2, podle kterého soud smí při svém rozhodování přihlížet pouze ke skutečnostem, které byly probrány v hlavním líčení, může se opírat jen o důkazy, které byly v hlavním líčení provedeny. Z tohoto důvodu je třeba, aby pro stvrzení znaleckého posudku soud vyzval znalce, aby posudek přednesl, popř. aby byl znalecký posudek přečten. Obhájce má zajištěno včasné seznámení se s posudkem a prostor pro přípravu na výslech znalce, případně na vznesení námitek proti znaleckému posudku.⁷³

Hana Vykopalová k výše uvedenému uvádí: „*Znalec je stejně jako ostatní účastníci samostatným a nezávislým činitelem, ale i součástí soudního řízení, ale protože jeho znalecký posudek je často jedním z nejdůležitějších důkazních prostředků, jehož vypracování se opírá o řadu předpisů, znalostí a závěrů z provedených experimentů, které se mohou měnit, vyvíjet a upravovat, je nutná určitá konzultace společného názoru na věc, tj. na popis, průběh nebo výklad užitých metod a postupů vedoucí současně i k vytváření odborné tradice a vzájemné sounáležitosti jako specifického společenství specialistů v určité oblasti.*“⁷⁴

V případě, že je znalec předvolán k výslechu, je třeba, aby se připravil a prostudoval svůj znalecký posudek, zejména pokud je mezi výslechem a podáním znaleckého posudku větší časový odstup. Během výslechu jsou znalci kladeny otázky, které se vztahují k problematice, která je zpracována v posudku.

⁷² VANTUCH, Pavel. Může být znalec, který vypracoval posudek pro stranu obhajoby, vyslechnut soudem jako svědek?. *Bulletin advokacie*. 2012, č. 6. s. 17-23.

⁷³ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád: Komentář I. díl (§ 1 až § 179h)*. 5., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005, 1432 s.

⁷⁴ VYKOPALOVÁ, Hana. Znalec a atmosféra soudního líčení. *Soudní inženýrství: Časopis pro soudní ználectví v technických a ekonomických oborech*. 2004, č. 6. s.329-330.

V případě, že jsou znalci kladeny otázky nad rámec původního zadání znaleckého posudku, případně nad rámec podkladů, které měl znalec k dispozici, je vhodnější požádat o přerušení jednání na přiměřenou dobu nebo o odročení na jiný termín. Je to z toho důvodu, že při nutnosti okamžitě odpovědět na otázky by znalec mohl provést neodpovídající zjednodušení problematiky, opomenout některé souvislosti nebo by se mohl dopustit početních chyb v důsledku časového tlaku, který by na něj mohl být kladen.⁷⁵

Jestliže bylo přibráno více znalců, kteří po vzájemné poradě dospěli k souhlasným závěrům, tak za všechny znalce posudek přednese či stvrdí, ten, kterého k tomu určili. Dospějí-li přibraní znalci k různým závěrům, musí být každý znalec vyslechnout zvlášť. Je nutné se pokusit tyto rozpory během výslechu odstranit.⁷⁶

Podle § 105 odst. 3 je možné vznést námitky. V některých případech mohou být znalci doručeny námitky s žádostí o zaujetí stanoviska nebo vyjádření. Námitky musí být nejprve detailně prostudovány a následně se z nich vyčleňují jednotlivé technické problémy. Při podání vlastního stanoviska se vždy uvádí postupně konkrétní problém a odpověď na něj. Pokud odpověď na námitku byla obsažena v původním posudku, je vhodné se odvolat na danou část posudku a uvést, že znalec na svém závěru trvá. Ve stanovisku by mělo být zhodnocení, zda je třeba měnit závěry posudku nebo zda, znalec trvá na původním znaleckém posudku v celém rozsahu.⁷⁷

4.4. Znalec obhajoby a jeho postavení

Dle § 110 a trestního řádu je možné, aby znalecký posudek předložila také strana. Stranou rozumíme zejména obviněného (přesněji toho, proti komu je vedeno trestní řízení) a jeho obhájce, ale může jím být i poškozený či zúčastněná osoba. Jelikož státní zástupce má v řízení před soudem také postavení strany, přichází v úvahu (v praxi jen výjimečně), aby znalecký posudek předložil i státní zástupce. Znalecký posudek, který předkládá strana, musí obsahovat všechny

⁷⁵ BRADÁČ, Albert, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Soudní znalectví*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2010, 308 s.

⁷⁶ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád: Komentář I. díl (§ 1 až § 179h)*. 5., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005, 1432 s.

⁷⁷ BRADÁČ, Albert, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Soudní znalectví*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2010, 308 s.

formální a obsahové náležitosti znaleckého posudku a doložku znalce, že si je vědom následků vědomě nepravdivého znaleckého posudku.⁷⁸

Jak pojednává Vantuch, v praxi dochází k problematickému přístupu soudu k předloženému znaleckému posudku obhajoby. Jestliže v přípravném řízení je obhajobou předložen znalecký posudek a následně státní zástupce podá obžalobu, dochází k odlišným přístupům.

První možností je, že státní zástupce v obžalobě navrhne výslech znalce, jehož posudek předložila obhajoba, a následně jej soud jako znalce k hlavnímu líčení předvolá a vyslechně. Zde dochází k řádnému provedení důkazu v hlavním líčení, jelikož je znalec obhajoby vyslechnut dle § 108 odst. 1 trestního řádu stejně jako znalec, který by byl přibrán orgánem činným v trestním řízení. Zároveň dochází k respektování § 89 odst. 2 trestního řádu, který stanoví, že za důkaz může složit vše, co může přispět k objasnění věci (tzn. i znalecké posudky).

Druhou možností je, že státní zástupce v obžalobě navrhne výslech znalce, jehož posudek předložila obhajoba, jako svědka. Přesto ale soud návrhu státního zástupce nevyhoví a k hlavnímu líčení je předvolán znalec v procesním postavení znalce. Zde dochází ke správnému zjištění předsedy senátu soudu (po přezkoumání podané obžaloby), že pro výslech znalce jako svědka není zákonný důvod.

Poslední třetí možností je, že státní zástupce v obžalobě navrhne výslech znalce, jehož posudek předložila strana obhajoby jako svědka a soud jeho návrh akceptuje a k hlavnímu líčení je předvolán znalec v procesním postavení svědka. Dle Vantucha je tento postup ovlivněn tím, že státní zástupce tak činí z obavy, že posudek vyžádaný obhajobou je účelový, ve prospěch obviněného a soudce mechanicky nařizuje hlavní líčení na podkladě obžaloby a v ní uvedených návrhů státního zástupce bez důkladného seznámení se s obsahem spisu.

V soudní praxi je znepokojující, že v některých případech je znalec obhajoby vyslýchán jako svědek, jindy jako znalec.⁷⁹ Z ustanovení trestního řádu, vyplývají zjevné rozdíly mezi svědkem a znalcem.

Dle § 97 je svědek povinen vypovídat o tom, co je mu známo o trestném činu a o pachateli nebo okolnostech důležitých pro trestní řízení. Svědkem je tedy osoba, která byla vyzvána orgánem činným v trestním řízení, aby vypovídala o

⁷⁸ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád: Komentář I. díl (§ 1 až § 179h)*. 5., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005, 1432 s.

⁷⁹ VANTUCH, Pavel. Může být znalec, který vypracoval posudek pro stranu obhajoby, vyslechnut soudem jako svědek?. *Bulletin advokacie*. 2012, č. 6. s. 17-23.

tom, co svými smysly vnímala, tedy viděla, slyšela či jinak bezprostředně vnímala.⁸⁰

Znalcem je osoba, která je v trestním řízení přibírána za účelem, aby na základě svých odborných znalostí poskytla úsudek o skutečnosti důležité pro trestní řízení, jejíž objasnění takových odborných znalostí vyžaduje.⁸¹

Hlavním rozdílem mezi svědkem a znalcem spočívá v tom, že svědek vypovídá o skutečnostech, které se týkají trestné činnosti, o které se dozvěděl mimo trestní řízení a bez souvislosti s ním. Oproti tomu znalec se seznamuje se skutečnostmi, které se týkají trestné činnosti až během trestního řízení pomocí studia spisů nebo přítomností při provádění úkonů trestního řízení. Zásadní rozdíl mezi svědkem a znalcem dale spočívá ve způsobu, jakým osoba nabývala znalosti o skutečnosti důležité pro trestní řízení. V případě, že svědkem byla osoba, která by mohla být přibrána jako znalec, bude vyslechnuta pouze jako svědek. Znalec je zastupitelný, svědek nikoli.⁸²

K následující problematice uvádí judikát R 46/1956: *„Rozhodným pro posouzení, zda jde o svědka nebo o znalce a zda proto vyslechnutému náleží znalečné nebo pouze svědečné, je povaha výpovědi, k níž byl vyslýchaný soudem vyzván. Není vhodné, aby byl soudem povolán jako znalec, kdo v téže věci už před tím vypovídal jako svědek.“*

A dále z judikátu R 11/1977 vyplývá: *„Funkce svědka a znalce je neslučitelná. Pokud je někdo ve věci svědkem, nemůže být přibrán za znalce. Pokud je někdo přibrán za znalce, nemůže být při podávání posudku vyslýchán jako svědek, t. j. podle procesních předpisů platných pro výslech svědka, ale jen podle procesních předpisů platných pro výslech znalce (§ 106 a 108 tr. por.).“*

Za zmínku stojí také zajímavé tvrzení: *„Svědek vypovídá o něčem, co viděl, ale čemu nerozumí. Znalec vypovídá o tom, co sám neviděl, ale čemu rozumí, nebo čemu by rozumět měl. Soud pak posuzuje to, co nikdy neviděl a čemu většinou vůbec nerozumí.“⁸³*

⁸⁰ JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013, 864 s.

⁸¹ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, Jaroslav FENYK a Tomáš GRÍVNÁ. *Trestní právo procesní*. 5. vyd. Praha: ASPI, 2008, 824 s.

⁸² ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád: Komentář I. díl (§ 1 až § 179h)*. 5., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005, 1432 s.

⁸³ BĚLOHLÁVEK, Alexander a Renáta HÓTOVÁ. *Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a v investičních sporech*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, 555 s.

5. ZNALEC, ZNALECKÝ ÚSTAV

5.1. Znalecká činnost - pojem a právní úprava

Znalecká činnost je upravena zákonem č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících ve znění pozdějších předpisů a prováděcí vyhláškou Ministerstva spravedlnosti ČR č. 37/1967 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Dále je procesní postavení znalců upravené v procesních předpisech, pro účely trestního řízení je to trestní řád, ale dále je také upraveno v občanském soudním řádu, správním řádu ad.⁸⁴ Znaleckou činností rozumíme znaleckou činnost před státními orgány a orgány, na které přešly úkoly státních orgánů, včetně znalecké činnosti prováděné v souvislosti s právními úkony občanů nebo organizací. Pokud znalec vypracovává znalecký posudek pro organizaci či občana, musí se vždy jednat o posuzování v souvislosti s právním úkonem (např. prodej a koupě, převod vlastnictví, reklamce). Naproti tomu, při znaleckém posuzování v řízení před státními orgány platí, že se vždy jedná o právní úkon a tedy i znaleckou činnost. Znaleckou činností dle zákona není podávání posudků, které je upravené jinými právními předpisy a podávání posudků, které neslouží pro potřeby řízení před státními orgány a nemají souvislost s právními úkony občanů či organizací. Tato činnost se řídí např. zákoníkem práce, živnostenským zákonem apod.⁸⁵

Znalecká (a tlumočnická) činnost je pojata jako specifická právem regulovaná činnost, na kterou dohlíží stát prostřednictvím svých orgánů. Pomocí zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících ve znění pozdějších předpisů je stanovena příslušnost orgánů veřejné moci při výkonu dohledu nad znaleckou (a tlumočnickou) činností, kvalifikační kritéria a podmínky pro výkon této činnosti a také specifické povinnosti a odpovědnost spojená s výkonem této činnosti, včetně způsobu odměňování a úhrady nákladů spojených s výkonem činnosti. Pokud je právní úprava znalecké činnosti správně aplikována, stává se prostředkem pro posílení práva na spravedlivý proces, které je upraveno v čl. 6 Úmluvy a čl. 36 Listiny základních práv a svobod.⁸⁶

⁸⁴ VÁCHA, Vladimír, Jindřich KRATĚNA a Sergej ZACHAROV. *Znalecká činnost v prostředí EU a dalších vybraných státech včetně Ruska*. 1. vyd. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2013, 310 s.

⁸⁵ BRADÁČ, Albert, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Soudní znalectví*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2010, 308 s.

⁸⁶ DÖRFL, Luboš, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Zákon o znalcích a tlumočnících: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 191 s. ISBN 978-807-4001-482.

Znalecká činnost je zmiňována také v judikatuře, např. R 11/1977 stanovuje, že funkce znalce a svědka je neslučitelná. Pokud je někdo přibrán jako znalec, tak nemůže být při podávání posudku vyslýchán jako svědek, tzn., výslech nemůže být veden podle procesních předpisů pro výslech svědka, ale pouze dle procesních předpisů pro výslech znalce (§ 106 a § 108 trestního řádu). Nebo rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Odo 324/2005, které říká, že znalec je osoba, která prostřednictvím svých odborných znalostí posuzuje skutečnosti, které byly soudem určeny. Znalec ve znaleckém posudku následně sděluje subjektivní výsledek tohoto posouzení.⁸⁷

5.2. Znalec

5.2.1. Znalec obecně

Znalec je osobou, která má speciální odborné znalosti a vědomosti v oblasti určitého oboru, je to osoba rozdílná od procesních stran a orgánů činných v trestním řízení, která je přibírána za účelem objasnění konkrétních skutečností důležitých pro trestní řízení. Objasnění skutečností vyžaduje odborné znalosti např. z oborů medicíny, písma, stavebnictví, ekonomie, chemie, techniky a technologie. Funkci znalce mohou vykonávat znalci zapsaní do seznamu znalců, které vede příslušný krajský soud a dále také znalecké ústavy nebo jiná pracoviště specializovaná na znaleckou činnost, která jsou zapsaná do seznamu ústavů kvalifikovaných pro znaleckou činnost a vědecké ústavy, vysoké školy, vědecké instituce.⁸⁸

Znalcem může být ten, kdo splní podmínky stanovené v § 4 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících ve znění zákona č. 444/2011 Sb., který stanovuje sedm podmínek. Znalcem může být ten, kdo:

1) je státním občanem České republiky, občanem jiného členského státu Evropské unie, kterému bylo vydáno potvrzení o přechodném pobytu nebo povolení k trvalému pobytu na území České republiky, nebo státním příslušníkem jiného

⁸⁷ VÁCHA, Vladimír, Jindřich KRATĚNA a Sergej ZACHAROV. *Znalecká činnost v prostředí EU a dalších vybraných státech včetně Ruska*. 1. vyd. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2013, 310.

⁸⁸ HÁLEK, Vítězslav, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Ekonomické znalecké posudky v trestním řízení ABC*. 1 vyd. Bratislava: DonauMedia, 2009, 312 s. ISBN 978-80-89364-47-3.

než členského státu Evropské unie, kterému bylo vydáno povolení k trvalému pobytu na území České republiky

2) je svéprávný v plném rozsahu;

3) je bezúhonný;

4) nebyl v posledních 3 letech vyškrtnut ze seznamu znalců a tlumočnicků pro porušení povinností podle zákona o znalcích;

5) má potřebné znalosti a zkušenosti z oboru, v němž má jako znalec působit, především toho, kdo absolvoval speciální výuku pro znaleckou činnost, jde-li o jmenování pro obor, v němž je taková výuka zavedena;

6) má takové osobní vlastnosti, které dávají předpoklad pro to, že znaleckou činnost může řádně vykonávat;

7) se jmenováním souhlasí.

Znalcem bude jmenován ten, kdo je vybrán z osob, které splňují podmínky pro jmenování. Návrh na jmenování znalce může podat státní orgán, vědecká instituce, vysoká škola nebo také organizace, u které pracuje osoba, která by mohla být jmenována znalcem, včetně příslušných orgánů společenský organizací, pokud to vyplývá z úkolů dané organizace. Jmenován znalcem může být také ten, kdo o jmenování sám požádal.⁸⁹ Jmenování znalců do funkce přísluší ministrovi spravedlnosti nebo na základě jeho pověření předsedovi krajského soudu podle místa trvalého bydliště znalce (v Praze provádí jmenování předseda městského soudu). Přímo ministr provádí jmenování u ústředních orgánů, vysokých škol, vědeckých a výzkumných ústavů a znalců, u kterých si jmenování vyhradil.

Vlastní jmenování se skládá ze složení znaleckého slibu a převzetí jmenovací listiny (tzv. dekretu). Znalecký slib zní: „*Slibuji, že při své znalecké činnosti budu přesně dodržovat právní předpisy, že znaleckou činnost budu konat nestranně podle svého nejlepšího vědomí, že budu plně využívat všech svých znalostí a že zachovám mlčenlivost o skutečnostech, o nichž jsem se při výkonu znalecké činnosti dozvěděl.*“. Je skládán do rukou toho, kdo znalce jmenuje a znalec jej dále potvrzuje svým podpisem v knize slibů znalců. Následně získá listinu o jmenování, průkaz znalce, kde je vyznačený rozsah znaleckého oprávnění a potvrzení, které ho opravňuje k objednávce a převzetí znalecké pečeti, kterou používá výhradně do znaleckých posudků. Dále je znalec seznámen se znaleckou

⁸⁹ DÖRFL, Luboš, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Zákon o znalcích a tlumočnících: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 191 s. ISBN 978-807-4001-482.

doložkou, kterou musí uvádět vždy na konci posudku. Obdrží také znalecký deník, do kterého je povinen zapisovat všechny znalecké posudky, o které byl požádán.⁹⁰

5.2.2. Seznam znalců

Poté, kdy znalec složil slib, následuje jeho zapsání do seznamu znalců dle § 7 odst. 1 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících ve znění pozdějších předpisů. Seznamy znalců vedou krajské soudy a do seznamu se povinně zapisují všichni znalci, bez ohledu na to zda byli jmenováni předsedou krajského soudu nebo ministrem. Znalec je zapsán do seznamu podle svého trvalého bydliště v obvodu krajského soudu. Znalci se prokazují pečeti (razítkem), která vyjadřuje princip publicity. Pokud by znalec neotiskl pečeť na znaleckém posudku, jednalo by se o prohřešek znalce.⁹¹

Seznamy znalců jsou členěny podle oborů a některé obory se dále člení na odvětví. Rozdělení znalců do jednotlivých oborů je realizováno z důvodu praktických potřeb státních orgánů a dnes již nesouhlasí se zavedenou strukturou vědních (učebních) oborů, je stanovováno neveřejnou Směrnicí ministerstva spravedlnosti ČSR ze dne 15. 2. 1973, čj. 10/73 - kontr. odb., o organizaci, řízení a kontrole znalecké a tlumočnické činnosti. U každého znalce se kromě jména uvádí také jeho bydliště, zaměstnání, telefon, případná užší specializace a další obory, v kterých znalec vykonává svou činnost. Rozšíření nebo případně také zúžení znaleckého oprávnění může provést ten, kdo znalce jmenoval, tedy předseda krajského soudu nebo ministr spravedlnosti. Znalec má povinnost hlásit všechny změny (především změnu bydliště, kvalifikace, zaměstnání). Pokud by se znalec přestěhoval do obvodu jiného krajského soudu, tak je z původního seznamu vyškrtnut a zapsán do seznamu podle nového bydliště, jeho spis je také převeden.⁹²

⁹⁰ BRADÁČ, Albert, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Soudní znalectví*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2010, 308 s.

⁹¹ KRÍSTEK, Lukáš. *Znalectví*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 331 s.

⁹² BRADÁČ, Albert, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Soudní znalectví*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2010, 308 s.

5.2.3. Práva a povinnosti znalce

Znalec je povinen vykonávat znaleckou činnost v souladu se zákonem č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících ve znění pozdějších předpisů a vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb. Podle slibu, který znalec při svém jmenování složil (§ 6 odst. 2 zákona č. 36/1967 Sb.) je jeho základní povinností vykonávat znaleckou činnost v souladu s právními předpisy, nestranně, podle svého nejlepšího vědomí, za plného využití svých znalostí a v souladu s povinností zachovat mlčenlivost. Znalec musí dále dodržovat povinnosti vyplývající ze zvláštních procesních předpisů, znalec v trestním řízení tedy trestní řád.

Základní povinností znalce je především vykonávat znaleckou činnost řádně, ve stanovené lhůtě, oboru a odvětví, pro které byl jmenován. Dále je jeho povinností podat posudek, pokud byl ustanoven znalcem v řízení před státními orgány, tento posudek musí vypracovat osobně, musí řádně vést znalecký deník a předkládat jej k pravidelné kontrole krajskému soudu nebo Ministerstvu spravedlnosti ČR, hlásit změnu místa trvalého pobytu (příp. místa pobytu na území ČR), řádně vyúčtovat odměnu a náklady znalce. Zároveň je jeho povinností také udržovat své odborné znalosti, zkušenosti a osobní vlastnosti na potřebné úrovni po celou dobu výkonu znalecké činnosti.

Základním rysem znalecké činnosti je její nestranný výkon, který znamená, že znalec je vyloučen z provádění posudků v případech, kdy by byla pochybnost o jeho podjatosti vzhledem k jeho poměru k věci, orgánům provádějícím řízení nebo účastníkům a jejich zástupcům. Znalec je povinen informovat orgán o možnosti své podjatosti. Rozhodnutí o zproštění povinnosti podat znalecký posudek rozhoduje orgán, který znalce ustanovil. Podjatost znalce mohou namítat také účastníci řízení. Znalecký posudek podaný podjatým znalcem znamená jeho procesní nemožnost použít tento posudek jako důkaz v řízení. Dále je zde také možnost, že znalec podáním takového posudku naplní znaky skutkové podstaty trestného činu křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku dle § 346 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.⁹³ S povinností odmítnout vypracování znaleckého posudku z důvodu podjatosti úzce souvisí právo znalce odepřít podání posudku. Znalec může podání znaleckého posudku odepřít a

⁹³ VÁCHA, Vladimír, Jindřich KRATĚNA a Sergej ZACHAROV. *Znalecká činnost v prostředí EU a dalších vybraných státech včetně Ruska*. 1. vyd. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2013, 310.

podání posudku mu nemůže být uloženo ze stejných důvodů, které platí pro právo svědka odepřít výpověď. V trestním řízení platí, že svědek má právo odepřít výpověď, jestliže se jedná o obviněného - příbuzného a svědectvím by způsobil nebezpečí trestní stíhání sobě či osobám příbuzným (§ 100 trestního řádu).⁹⁴

Další povinností znalce je vykonávat svou činnost osobně. Tato povinnost úzce souvisí s oprávnění znalce přizvat si konzultanta, především v případech, kdy odbornost znalce není dostatečná pro pokrytí zadané problematiky. Činnost konzultanta je ale pouze podpůrného charakteru a za obsah znaleckého posudku, bez ohledu na převzaté názory konzultantů, odpovídá pouze ustanovený znalec. Z toho důvodů jsou někdy ustanovováni znalci dva, pokud jde o problematiku hraničící mezi různými obory. Někdy je přímo stanovena povinnost ustanovit znalce dva. Následně posudek vypracovávají společně.⁹⁵

Mezi další práva znalce patří především právo na úhradu nákladů a právo na odměnu za posudek. Znalec má také právo být vyškrtnut ze seznamu znalců (§ 20 písm. e) zákona č. 36/1967 Sb.), jestliže o to požádá. Toto právo vychází z celkové koncepce znalectví, protože i pro jmenování znalcem je vyžadováno, aby osoba, která se má stát znalcem se jmenováním souhlasila.⁹⁶

5.2.4. Odměňování a náhrada nákladů

Základním právem znalce, který podal znalecký posudek, je jeho právo na odměnu, které plyne ze samotného zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících ve znění pozdějších předpisů. V případě, že znalecký posudek zadal orgán veřejné moci, je výše odměny stanovena dle vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb., její výše se stanoví podle množství účelně vynaložené práce a odměnu lze krátit, pokud úkon nebyl proveden řádně nebo ve stanovené lhůtě. V případě, že posudek je vypracován mimo řízení, určuje se odměna smlouvou mezi znalcem a osobou, která znalecký posudek objednala.

Pokud znalecký posudek byl zadán orgánem veřejné moci, tak znalci rovněž náleží právo na náhradu nákladů, které účelně vynaložil v souvislosti se znaleckým posudkem. Náhrada nákladů se obvykle skládá z cestovních výdajů,

⁹⁴ KŘÍSTEK, Lukáš. *Znalectví*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 331 s.

⁹⁵ VÁCHA, Vladimír, Jindřich KRATĚNA a Sergej ZACHAROV. *Znalecká činnost v prostředí EU a dalších vybraných státech včetně Ruska*. 1. vyd. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2013, 310.

⁹⁶ KŘÍSTEK, Lukáš. *Znalectví*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 331 s.

ušlého výdělku, věcných nákladů, nákladů za použití přístrojů organizace a subdodávky, za přibrání konzultantů, pokud s nimi zadavatel souhlasil. U znaleckého posudku vypracovaného na základě smlouvy mezi znalcem a zadavatelem platí, že pokud není v dohodě stanoveno jinak, v odměně je zahrnuta i náhrada nákladů.

Vyúčtovat odměnu a náhradu nákladů je povinen znalec zároveň s podáním posudku. Její výši nakonec určuje orgán, který znalce ustanovil, musí tak učinit bez odkladu, nejpozději do 2 měsíců od podání posudku. Následně je třeba odměnu a náhradu nákladů uhradit bez zbytečného odkladu (nejpozději do 30 dnů) po jejich přiznání.

Orgán veřejné moci je oprávněn určit výši odměny odlišně od vyúčtování znalce, jestliže důvodně dojde k závěru, že nebyl účtován odpovídající rozsah práce anebo může určit jinou výši dané sazby za účtovaný znalecký úkon.⁹⁷

5.2.5. Odvolání znalce

V § 20 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících ve znění pozdějších předpisů je stanoveno pět taxativní důvodů pro odvolání znalce (tlumočníka) a jeho vyškrtnutí ze seznamu.

Prvním důvodem pro odvolání je, že se dodatečně ukáže, že nebyly splněny podmínky jmenování nebo tyto podmínky odpadly (např. znalec při přezkoušení odborných znalostí prokáže nedostatky, pro které není schopný podávat řádné znalecké posudky, nebo je např. odsouzen pro úmyslný trestný čin). Druhý důvod, po jmenování nastaly skutečnosti, pro které nemůže znalec svou činnost trvale vykonávat (např. jde o dlouhodobou nemoc, stáří nebo dlouhodobý pobyt v zahraničí). Třetím důvodem, který se často vyskytuje, je případ, že znalec přes výstrahu neplní nebo porušuje své povinnosti (je to např. v případech častého neodůvodněného prodlužování lhůt k vypracování posudku, nebo v případech, kdy znalci i přes upozornění řeší ve svých technických posudcích právní problematiku). Čtvrtým důvodem je, že organizace, u které je znalec zaměstnán prokáže, že mu znalecká činnost brání v řádném výkonu povinností, které

⁹⁷ VÁCHA, Vladimír, Jindřich KRATĚNA a Sergej ZACHAROV. *Znalecká činnost v prostředí EU a dalších vybraných státech včetně Ruska*. 1. vyd. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2013, 310.

vyplývají z jeho pracovního poměru (tento důvod odvolání byl občas používán před rokem 1989). Posledním pátým důvodem pro odvolání je již výše zmiňována žádost samotného znalce o jeho odvolání. Znalec může také požádat o odvolání pouze v některém oboru (zúžení nebo změna znaleckého oprávnění).

O odvolání je příslušný rozhodovat ten, kdo znalce jmenoval. Po doručení rozhodnutí o odvolání z funkce musí odvolaný znalec vrátit spisy od rozpracovaných věcí, uzavřít deník a vrátit jej společně se znaleckou pečeti krajskému soudu nebo Ministerstvu spravedlnosti.⁹⁸

Přesto není v zákoně č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících ve znění pozdějších předpisů, ani v jiném ustanovení zákona upraven procesní postup při uplatnění disciplinární pravomoci, řízení o odvolávání znalců anebo postup, jak vyřizovat stížnosti na jejich činnost. Ministerstvo spravedlnosti § 26 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících ve znění pozdějších předpisů, zmocnění provést procesní úpravu prostřednictvím prováděcí vyhlášky, ale i přesto je procesní úprava neúplná, proto se zde přiměřeně aplikuje zákon č. 500/2004 Sb., správní řád.⁹⁹

5.3. Znalecký ústav

Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících ve znění pozdějších předpisů v § 21 vymezuje znaleckou činnost tzv. znaleckých ústavů. Znaleckými ústavami rozumíme právnické osoby, které se zabývají znaleckou činností nebo které vzhledem ke svému vědeckému, odbornému nebo univerzitnímu charakteru mohou zaujmout stanovisko či vypracovat posudek k obtížným odborným problémům. Rozlišujeme dva druhy znaleckých ústavů.

Prvním z nich je činnost odborných pracovišť a ústavů, které se specializují na znaleckou činnost. Jedná se o právnické osoby, které byly založené za účelem výkonu znalecké činnosti.

Druhým druhem jsou ústavy vědecké, vysokoškolské nebo jiné instituce, které jsou také právnickou osobou, ale výkon znalecké činnosti není hlavním

⁹⁸ BRADÁČ, Albert, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Soudní znalectví*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2010, 308 s.

⁹⁹ DÖRFL, Luboš, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Zákon o znalcích a tlumočnících: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 191 s. ISBN 978-807-4001-482.

předmětem činnosti této osoby. Hlavním předmětem činnosti těchto institucí je rozvoj poznatků z určitého oboru, seskupují se zde nejlepší odborníci daného oboru a disponují se speciálním technickým vybavením. Z těchto důvodů vystupují jako autorita, která může posoudit nejsložitější otázky, které jsou při běžném znaleckém zkoumání těžko zjistitelné. Často jsou ustanoveni k vypracování revizního znaleckého posudku, pokud jsou závěry více znaleckých posudků ve vzájemném rozporu nebo jsou pochybnosti o věrohodnosti znaleckého posudku. K ustanovení se přistupuje až poté, kdy nepostačuje znalecký posudek vypracovaný znalcem nebo znaleckým ústavem.

Seznam ústavů je dělen na dva oddíly. V prvním oddílu se vedou ústavy a jiná pracoviště specializovaná na znaleckou činnost. Druhý oddíl obsahuje vědecké ústavy, vysoké školy a organizace, od kterých mohou státní orgány žádat znalecké posudky ve zvláště obtížných případech. Každý oddíl je dále dělen na seznamy podle oborů znalecké činnosti. Zápisy do seznamu jsou zveřejněny v Ústředním věstníku Ministerstva spravedlnosti a seznam je veřejně přístupný na internetových stránkách Ministerstva spravedlnosti (www.justice.cz). Za plzeňský kraj je zde uvedeno 6 znaleckých ústavů (v 1. oddílu: ABS ZNALECKÝ ÚSTAV s.r.o.; PLZEŇSKÁ ZNALECKÁ s.r.o.; Policie České republiky, Krajské ředitelství policie Plzeňského kraje odbor kriminalistické techniky a expertiz; v 2. oddílu: Univerzita Karlova v Praze, Lékařská fakulta v Plzni; Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta filozofická, katedra politologie a mezinárodních vztahů, katedra antropologie a historických věd; Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická).¹⁰⁰

Zpracování posudku musí být vždy písemné, vedoucí ústavu může dle své pravomoci stanovit, jakým způsobem má být posudek vypracován. Za posudek odpovídá vždy ústav jako organizace, nejedná se o individuální posudek jednotlivého pracovníka ústavu a ani nejde o kolektivní posudek většího počtu znalců. V posudku musí být vždy uveden ten, kdo posudek vypracoval a také zde musí být uvedeno, kdo může před státním orgánem stvrdit správnost posudku a podat potřebná vysvětlení, pokud to bude třeba dle procesních předpisů.

Ústav je odpovědný za to, že posudek bude vypracován řádně a včas, za to mu náleží odměna a náhrada nákladů. Jednotliví pracovníci ústavu si samostatně neúčtují práci na posudku, jelikož i kdyby byli znalci, tak se v tomto případě

¹⁰⁰ DÖRFL, Luboš, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Zákon o znalcích a tlumočnících: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 191 s. ISBN 978-807-4001-482.

nejedená o osobní činnost znalce. Tuto činnost také nezapisují do znaleckého deníku, nedávají svou znaleckou pečeť ani doložku.

Pro výkon znalecké činnosti ústavů se přiměřeně užijí ustanovení o znalecké činnosti znalců zapsaných do seznamu. Není povinností znaleckého ústavu vést znalecký deník, ale musí znaleckou činnost řádně administrativně vést způsobem, který je pro ústav obvyklý.¹⁰¹

5.4. Znalci nezapsaní do seznamu znalců

Ve výjimečných případech může znalecký posudek podat i osoba, která není zapsána do seznamu znalců (tzv. příležitostný znalec). V § 24 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících ve znění pozdějších předpisů je stanoveno, že takto může znalce ustanovit pouze státní orgán, tzn., znalce takto nemůže ustanovit např. obžalovaný či jeho advokát.¹⁰²

Aby mohl být jmenován znalec „ad hoc“ musí splnit alespoň jeden ze zákonných důvodů. Těmito důvody jsou: pro daný obor není do seznamu zapsán znalec, znalec zapsaný do seznamu nemůže úkon provést, nebo je provedení úkonu znalcem zapsaným v seznamu spojeno s nepřiměřenými obtížemi nebo náklady.

Takto ustanovený znalec musí před podáním posudku složit slib dle § 6 odst. 2 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících ve znění pozdějších předpisů, do rukou orgánu, který jej ustanovil.¹⁰³

¹⁰¹ BRADÁČ, Albert, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Soudní znalectví*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2010, 308 s.

¹⁰² KŘÍSTEK, Lukáš. *Znalectví*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 331 s.

¹⁰³ DÖRFL, Luboš, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Zákon o znalcích a tlumočnících: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 191 s. ISBN 978-807-4001-482.

6. ZNALECKÝ POSUDEK, ODBORNÉ VYJÁDŘENÍ

6.1. Znalecký posudek obecně

Znalecký posudek je jedním z významných důkazních prostředků, během dokazování skutkových okolností zaujímá podstatné místo. V současnosti v praxi vycházíme z jednotlivých zásad dokazování, z kterých plyne velice silný požadavek kritického hodnocení důkazů.¹⁰⁴ Během hodnocení znaleckého posudku budeme především vycházet ze zásady volného hodnocení důkazů. U znaleckého posudku se zaměříme hlavně na celkovou úroveň přípravy znaleckého zkoumání (např. dodržení zákonných požadavků, které se týkají přiřazení znalce), úplnost a kvalitu předložených podkladů ke znaleckému zkoumání, znalcův výběr odpovídajících metod a technických prostředků a také na formulovaný závěr znaleckého zkoumání.¹⁰⁵

Znalecký posudek podává znalec, který využívá svého úsudku. Znalecký posudek je postaven na základě podkladů, které byly v rámci řízení zajištěny.¹⁰⁶ Znalecký posudek může být ve formě slovní písemné nebo ústní. Jeho cílem je vyjádřit průběh znaleckého zkoumání a jeho závěry. V trestním řízení je vyžadován písemný znalecký posudek. Přesto je dle trestního řádu přípustné, aby výjimečně znalec nadiktoval svůj posudek ústně do protokolu, přesto se ale tato ústní forma v trestním řízení vyskytuje ojediněle.¹⁰⁷

¹⁰⁴ FRYŠTÁK, Marek a Zdeněk KREJČÍ. *Postavení znalce v trestním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 167 s.

¹⁰⁵ RYBÁŘ, Miroslav. *Základy kriminalistiky: (Vybrané kapitoly pro studenty povinně volitelného předmětu právnických fakult)*. 1. vyd. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2001, 230 s.

¹⁰⁶ KŘÍSTEK, Lukáš. *Znalcství*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 331 s.

¹⁰⁷ MUSIL, Jan et al. *Kriminalistika: Učebnice pro studující práv*. 4. vyd. Praha: Naše vojsko, 1990, 272 s.

6.2. Náležitosti znaleckého posudku

Jestliže chceme hovořit o náležitostech znaleckého posudku, musíme nejprve zmínit vymezení úkolů znalci ukládaných orgánem, který v trestním řízení přibírá znalce. Vymezení úkolů se provádí tak, že se uvedou okolnosti, které má znalec objasňovat (např. hodnota věci v době odcizení), pokud by to bylo vhodné a účelné lze formulovat přímo konkrétní otázky.¹⁰⁸ Formulování otázek je z důvodu, aby se znalec zabýval pouze skutečnostmi, k jejichž posouzení je potřeba odborných znalostí znalce. Znalci, který je přibrán v rámci trestního řízení, nelze ukládat hodnocení důkazů nebo řešení právních otázek.¹⁰⁹

Znalecký posudek se skládá ze tří částí, z úvodní části, nálezu a z vlastního posudku. Na poslední straně písemného znaleckého posudku znalec připojí znaleckou doložku. Písemný znalecký posudek musí být v konečné podobě sešitý, jeho jednotlivé strany musí být očíslovány a sešivací šňůra musí být připevněná k poslední straně posudku a přetištěna znaleckou pečeti.¹¹⁰

6.2.1. Úvod

V úvodu jsou zachyceny základní údaje o procesním úkonu, který vedl k přibrání znalce a údaje o objektech a otázkách v dané věci.¹¹¹ Je zde uvedeno jméno znalce, zadavatel, věc, ve které je posudek vyhotoven a výčet položených otázek.¹¹²

¹⁰⁸ HÁLEK, Vítězslav, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Ekonomické znalecké posudky v trestním řízení ABC*. 1 vyd. Bratislava: DonauMedia, 2009, 312 s. ISBN 978-80-89364-47-3.

¹⁰⁹ FRYŠTÁK, Marek a Zdeněk KREJČÍ. *Postavení znalce v trestním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 167 s.

¹¹⁰ HÁLEK, Vítězslav, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Ekonomické znalecké posudky v trestním řízení ABC*. 1 vyd. Bratislava: DonauMedia, 2009, 312 s. ISBN 978-80-89364-47-3.

¹¹¹ RYBÁŘ, Miroslav. *Základy kriminalistiky: (Vybrané kapitoly pro studenty povinně volitelného předmětu právnických fakult)*. 1. vyd. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2001, 230 s.

¹¹² KŘÍSTEK, Lukáš. *Znalectví*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 331 s.

6.2.2. Nález

Dle § 13 odst. 2 vyhlášky č. 37/1967 Sb. je stanoveno, že v posudku musí znalec uvést popis zkoumaného materiálu, popřípadě jevů a souhrn skutečností, ke kterým při úkonu přihlížel (tzv. nález). Důležitost nálezu spočívá v tom, že znalecký posudek je možné přezkoumat, jelikož je zřejmé s jakými podklady znalec disponoval. Dále při stvrzování posudku má znalec pro sebe podklad o tom, jaký byl stav spisu v době, kdy zpracovával posudek.¹¹³ Znalec může uvést také seznam podkladů, které použil pro vypracování. Není to obligatorní náležitost posudku ze zákona, ale je to nezbytná součást znaleckého posudku pokud by měl být přezkoumatelný.¹¹⁴

Podklady ze soudně znaleckého hlediska můžeme rozdělit na dvě základní kategorie, tedy na podklady objektivní a subjektivní. Podklady objektivní jsou ty, u kterých je malá nebo žádná možnost zkreslení podávaných informací. Za znalecky objektivní podklady považujeme zejména protokol, popis, náčrt nebo plán, který byl zhotoven přímým pozorováním osoby, která tento důkaz zajišťovala. Dále do objektivních podkladů řadíme takové podklady, pro jejichž dokumentaci byly použity metody, které zkreslení informace prakticky vylučují (např. fotodokumentace, videozáznam). Řadíme sem také pitevní nálezy, lékařské zprávy, měření provedená příslušnými zkušebnami.

Znalecky subjektivní poklady jsou zejména svědecké výpovědi. Svědecká výpověď je označena jako subjektivní podklad zejména z důvodu, že svědek nemá možnost (a ani důvod) provádět měření veličin, a proto je nutné kvalitativní stránku svědeckých výpovědí brát s rezervou a pokud je to možné, ještě ji ověřit jinými dostupnými metodami. Výzkumem bylo zjištěno, že se svědkové liší u odhadování rychlosti automobilu (až o 60%) a odhadu vzdálenosti. Přesto ale kvalitativní stránka svědecké výpovědi (např. svědectví o tom, že vozidlo jelo v pravém jízdním pruhu, brzdilo) může být obvykle přijímána jako přijatelný podklad pro znalecké posuzování.¹¹⁵

V nálezu znaleckého posudku musí znalec uvést všechny údaje, které jsou potřebné pro posuzování. Nález musí obsahovat především teoretický základ,

¹¹³ BRADÁČ, Albert, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Soudní znalectví*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2010, 308 s.

¹¹⁴ KŘÍSTEK, Lukáš. *Znalectví*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 331 s.

¹¹⁵ BRADÁČ, Albert, Viktor PORADA a Jiří STRAUS. *Soudní inženýrství*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2001, 172 s.

z kterého znalec vycházel během svého zkoumání a popis jednotlivých teoretických metod, které použil. Dále obsahuje popis podkladů, z kterých znalec vycházel. Důležitou částí nálezů je postup, kterým znalec došel ke svým závěrům na základě dodaných podkladů. Během postupu od podkladů k závěrům probíhá hlavní část znaleckého zkoumání, ve které uplatňuje své odborné znalosti, které jsou nezbytné pro stanovení závěrů.¹¹⁶ Nález musí být logicky členěn a musí být čitelný, tzn. srozumitelný i někomu jinému, než odborníkovi daného oboru. V nálezů nesmí být opomenuty také údaje, které případně nebudou souhlasit se závěry znaleckého posudku. Znalec si nemůže podklady vybírat, aby byly v souladu s jeho závěry. Musí zvážit všechny podklady a následně buď některé vyloučí jako technicky nepřijatelné po řádném zdůvodnění, nebo s nimi počítá. Takový posudek můžeme považovat za úplný.¹¹⁷

6.2.3. Posudek (Závěr)

Poslední část znaleckého posudku je někdy nazývána jako vlastní posudek nebo také jako závěr. Jsou zde uvedeny odpovědi znalce na položené otázky, které jsou často doloženy vhodnou dokumentací (např. tabulky, grafy, obrazový záznam výsledků).¹¹⁸ Odpověď znalce musí být úplná, musí odpovídat v celém rozsahu, na otázky na které je tázán. V případě, že by na danou otázku nebylo možné odpovědět (např. pro nedostatek vstupních údajů nebo neexistenci metody zkoumání), je nutné, aby tuto skutečnost a důvody znalec konkrétně uvedl. Nejsou vhodné zbytečně opatrné formulace, ale ani kategorické odpovědi v případě, kdy vzhledem k současnému stavu poznání, nemůžeme určit jednoznačný závěr.¹¹⁹

¹¹⁶ KŘÍSTEK, Lukáš. *Znalectví*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 331 s.

¹¹⁷ BRADÁČ, Albert, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Soudní znalectví*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2010, 308 s.

¹¹⁸ RYBÁŘ, Miroslav. *Základy kriminalistiky: (Vybrané kapitoly pro studenty povinně volitelného předmětu právnických fakult)*. 1. vyd. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2001, 230 s.

¹¹⁹ BRADÁČ, Albert, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Soudní znalectví*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2010, 308 s.

6.2.4. Znalecká doložka

Znaleckou doložku v písemném posudku připojuje znalec v závěru anebo v ústním posudku ji znalec ústně sděluje do protokolu, který sepisuje orgán činný v trestním řízení.¹²⁰ Jejím obsahem je dle vyhlášky č. 37/1967 Sb. označení seznamu, v kterém je znalec zapsán, označení oboru, v kterém je oprávněn podávat posudky a číslo položky, pod kterou je úkon zapsán ve znaleckém deníku. Znalecká doložka stvrzuje podání písemného posudku konkrétním znalcem. Součástí musí být také podpis.¹²¹

6.3. Vady znaleckého posudku

Posudek může být vadný v případě, že nejsou splněny formální náležitosti, které stanovuje § 13 a § 22 odst. 1 zákona č. 36/1967 Sb. a § 13 vyhlášky č. 37/1967 Sb., jedná se o vady zásadní. Např. neuvedení nálezu resp. vlastního posudku jako samostatné kapitoly, není připojena znalecká doložka, posudek není opatřený řádným podpisem a otiskem znalecké pečeti, posudek nemá číslo podle znaleckého deníku, posudek není sešit, strany nejsou očíslovány, chybí sešívací šňůra nebo není připevněna k poslední straně posudku a přetištěna znaleckou pečeti. Nebo může jít o vadu, která spočívá v tom, že posudek byl vypracován znalcem, který v daném oboru není oprávněn podávat znalecké posudky.

Znalecký posudek může být také vadný z důvodu metodické nesprávnosti. Zejména je to tehdy, pokud vychází z neúplných nebo technicky nepřijatelných podkladů, na které znalec neupozornil a nesnažil se je doplnit. Nebo také pokud znalec nepřihlédl ke všem skutečnostem, které jsou významné pro podání posudku. Posudek je nejasný, především to jsou případy, kdy chybí přesvědčivé odůvodnění, v posudku jsou vnitřní rozpory, závěr posudku nevyplývá z logických předpokladů, z odpovědí znalce není jasné, jaké zaujímá stanovisko k podané otázce. Další možností metodicky vadného posudku, který se v praxi objevuje, je posudek ve kterém se znalec neoprávněně zabývá i právní problematikou (např. otázkou viny, zavinění, povinnosti nahradit škodu).

¹²⁰ HÁLEK, Vítězslav, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Ekonomické znalecké posudky v trestním řízení ABC*. 1 vyd. Bratislava: DonauMedia, 2009, 312 s. ISBN 978-80-89364-47-3.

¹²¹ KŘÍSTEK, Lukáš. *Znalectví*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 331 s.

Státní orgán během posuzování znaleckého posudku zkoumá hlavně, jestli znalec měl k dispozici všechny potřebné podklady a jakým způsobem je využil. Dále zkoumá, jestli odůvodnění posudku koresponduje s obecnými zkušenostmi a poznatky a jestli je jeho zdůvodnění logické. V případě pochybností je znalci uloženo, aby věc řádně vysvětlil anebo posudek doplnil. Jestliže by to nevedlo k výsledku, může dojít k přibrání jiného znalce nebo znaleckého ústavu.¹²²

Znalecký posudek musí být přezkoumatelný. Přezkoumatelnost posudku je důležitá hlavně během soudního jednání, jelikož takový posudek je srozumitelný všem účastníkům řízení a následně bývá soudní řízení jednodušší, jelikož přezkoumatelný posudek je pro soudce pádný důkaz, který nelze lehce zpochybnit. Posudek, který by nebyl zpracován, tak aby jej bylo možné jednoduše přezkoumat, bývá příčinou pro zadávání revizních posudků a je komplikací probíhajícího řízení.¹²³

6.4. Revizní znalecký posudek

Podnětem pro zpracování revizního znaleckého posudku jsou pochybnosti o komplexním, správném a vyčerpávajícím zpracování revidovaných posudků. Státní orgán nepřejímá automaticky závěry podaného znaleckého posudku bez jeho předchozího posuzování. Musí především zkoumat, jestli znalec měl k dispozici všechny potřebné podklady, jak tyto podklady využil, jestli je odůvodnění posudku v souladu s obecnými zkušenostmi a poznatky a jestli je zdůvodnění znalce logické. Pokud by vznikly pochybnosti, je znalci uloženo, aby ve věci podal řádné vysvětlení, nebo je případně možné uložit provedení doplnění posudku.¹²⁴ Jestliže by doplnění posudku nebylo dostačující pro odstranění pochybností, lze přistoupit k přibrání jiného znalce nebo znaleckého ústavu jak stanovuje v § 109 trestní řád: „*Je-li pochybnost o správnosti posudku nebo je-li posudek nejasný nebo neúplný, je nutno požádat znalce o vysvětlení. Kdyby*

¹²² BRADÁČ, Albert, Viktor PORADA a Jiří STRAUS. *Soudní inženýrství*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2001, 172 s.

¹²³ MIKŠ, Lubomír. Nejčastější vady a nedostatky znaleckých posudků. *Soudní inženýrství: Časopis pro soudní znalectví v technických a ekonomických oborech*. 2006, č. 3, s. 167-168.

¹²⁴ DROCHYTKA, Rostislav, Pavel SRŠEŇ a Lukáš DŘÍNOVSKÝ. Postřehy z řešení revizních znaleckých posudků. *Soudní inženýrství: Časopis pro soudní znalectví v technických a ekonomických oborech*. 2005, č. 2, s. 72-82.

to nevedlo k výsledku, přibere se znalec jiný“. A také v § 110 odst. 1 trestního řádu: *„Ve výjimečných, zvláště obtížných případech, vyžadujících zvláštního vědeckého posouzení, může policejní orgán nebo statní zástupce a v řízení před soudem předseda senátu přibrat statní orgán, vědecký ústav, vysokou školu nebo instituci specializovanou na znaleckou činnost k podání znaleckého posudku nebo přezkoumání posudku podaného znalcem“.* Znalec, který je přibrán pro vypracování nového (dalšího) znaleckého posudku se musí vyjádřit k posudku původnímu.

Je zde také možnost, že soudce rozhodne v rozporu se znaleckými závěry. Ale v takovém případě musí zdůvodnit, proč své rozhodnutí neopřel o znalecký posudek¹²⁵, toto vyplývá z Nálezu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 77/01: *„Pokud tedy soud se závěry znaleckého posudku nesouhlasí (a v této souvislosti nevyžádá znalecký posudek revizní), musí svůj odlišný názor ve vztahu k hodnocení skutkové okolnosti pečlivě a přesvědčivě zdůvodnit, a to i s ohledem na obor, ve kterém znalec svou odbornost uplatnil.“*

6.5. Doplněk znaleckého posudku

V případě, že se objeví nové skutečnosti nebo jiné právní předpoklady, lze od znalce požadovat doplnění příp. upravení znaleckého posudku, tzn. vypracování jeho doplňku. Není přípustné původní znalecký posudek vzít zpět či jej skartovat a vypracovat nový posudek.

V doplňku znaleckého posudku je v úvodu uvedeno, kdy a v jakém stádiu řízení znalec podal původní posudek, jaké změny mezi tím nastaly, jakým rozhodnutím bylo znalci uloženo vypracovat doplněk a čím se v něm má zabývat. Doplněk musí obsahovat části: úvod, nález (k novým podkladům) a vlastní posudek (závěr), včetně otázek a odpovědí a znalecké doložky.¹²⁶

¹²⁵ KŘÍSTEK, Lukáš. *Znalectví*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 331 s.

¹²⁶ BRADÁČ, Albert, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Soudní znalectví*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2010, 308 s.

6.6. Znalecký posudek provedený ústavem

Znalecký posudek podávaný znaleckým ústavem je dvojího typu. Prvním druhem znaleckého posudku, je posudek znaleckého ústavu, který ale není označen jako posudek ústavní. Tento posudek mohou podávat pouze znalecké ústavy, které jsou zapsané do oddílu I seznamu znaleckých ústavů (v plzeňském kraji to jsou ABS ZNALECKÝ ÚSTAV s.r.o.; PLZEŇSKÁ ZNALECKÁ s.r.o.; Policie České republiky, Krajské ředitelství policie Plzeňského kraje odbor kriminalistické techniky a expertiz). Je to možné pouze tehdy, kdy je nutné posoudit případ většího rozsahu, komplexnější kauzu nebo věc, která vyžaduje kombinaci několika příbuzných znaleckých oprávnění. Nebo také v případě přezkoumání znaleckého posudku podaného znalcem - fyzickou osobou.

Ústavní znalecký posudek mohou podat ústavy zapsané jak v oddílu I, tak i v oddílu II seznamu znaleckých ústavů. Instrukce v oddílu II seznamu poskytují zvláštní vědecké posouzení, které mohou žádat orgány činné v trestním řízení ve zvláště obtížných případech. Těmito institucemi jsou vědecké ústavy nebo jiné znalecké instituce (tzn. státní orgán, vědecký ústav, vysoká škola, instituce specializovaná na znaleckou činnost), které mohou být přibrány pro podání prvotního posudku nebo k přezkoumání posudku podaného znalcem.¹²⁷

Posudek ústavu se podává písemně, musí obsahovat výčet osob, které posudek fakticky vypracovaly a které jej mohou před soudem obhajovat. Jako důkaz se provádí přečtením. Platí, že není třeba souhlasu stran s přečtením posudku. Pouze pokud by to bylo potřebné, je možné dále vyslechnout jako znalce osobu, která byla v posudku takto označena ústavem a která posudek vypracovala. Jestliže by taková osoba nebyla zapsána do seznamu znalců, tak je nutné, aby před výslechem (jako znalec) složila znalecký slib.

Nelze, aby znalec přezkoumával vlastní znalecký posudek (nejednalo by se o přezkoumání). Z tohoto důvodu také není možné, aby za znalecký ústav přezkoumával posudek ten, kdo jej zpracoval jako znalec - fyzická osoba.¹²⁸

¹²⁷ HÁLEK, Vítězslav, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Ekonomické znalecké posudky v trestním řízení ABC*. 1 vyd. Bratislava: DonauMedia, 2009, 312 s. ISBN 978-80-89364-47-3.

¹²⁸ KŘÍSTEK, Lukáš. *Znalectví*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 331 s.

6.7. Odborné vyjádření vs. znalecký posudek

Dle § 105 odst. 1 je stanoveno: „*Je-li objasnění skutečnosti důležité pro trestní řízení třeba odborný znalostí, vyžádá orgán činný v trestním řízení odborné vyjádření. Jestliže pro složitost posuzované otázky takový postup není postačující, přibere orgán činný v trestním řízení a v řízení před soudem předseda senátu znalce.*“ Z tohoto ustanovení vyplývá, že vyžádání znaleckého posudku je možné teprve tehdy, kdy pro složitost posuzované otázky nepostačuje odborné vyjádření. Odborné vyjádření nebude vyžadováno v případech, v kterých trestní řád obligatorně vyžaduje přibrání znalce (dle § 115 prohlídka a pitva mrtvol a její exhumace, § 116 a 118 vyšetření duševního stavu, § 105 odst. 4 případ, v kterém jde o objasnění skutečnosti zvláště důležité, kde je třeba přibrat dva znalce). Dále také v případech, kdy je potřeba přibrání znalce stanovena z ustanovení jiného zákona (např. zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu ve spojení s § 107 odst. 2 trestního řádu (věta za středníkem), v souvislosti se znaleckým posudkem o zdravotním stavu, který nelze zpracovat bez předchozího prostudování zdravotnické dokumentace znalcem).¹²⁹

Odborné vyjádření je v praxi považováno za listinný důkaz, v jednodušších případech, jde např. o lékařskou zprávu o zranění poškozeného nebo zprávu o ceně zboží či služeb od právnické či fyzické osoby, která provozuje obchodní živnost nebo živnost poskytující služby.¹³⁰

Znalecký posudek a odborné vyjádření mají společné i rozdílné znaky. Společným znakem je objasňování odborných otázek. V případě, že některá důkazně významná otázka potřebuje ke svému objasnění odborné znalosti, nelze odborné vyjádření nebo znalecký posudek nahradit jiným důkazním prostředkem.

Rozdíl mezi znaleckým posudkem a odborným vyjádřením můžeme především spatřovat v odlišné povaze těchto důkazních prostředků, kdy se jedná o dva odlišné důkazy. Odborné vyjádření je listinným důkazem, není zde stanoven obsah a formální náležitosti odborných vyjádření. Odborné vyjádření většinou neobsahuje postup zkoumání, popis metod a prostředků, které byly použity, z čehož plyne obtížná přezkoumatelnost odborného vyjádření. Jelikož je odborné vyjádření listinným důkazem, tak se provádí tak, že je soud přečte a umožní

¹²⁹ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád: Komentář I. díl (§ 1 až § 179h)*. 5., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005, 1432 s.

¹³⁰ MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, 1166 s.

stranám nahlédnout do listiny, trestní řád nepočítá s možností výsledku zpracovatele.

Další odlišností od znaleckého posudku je osoba zpracovatele. Na rozdíl od znaleckého posudku, který mohou zpracovávat pouze osoby zapsané v seznamu znalců nebo výjimečně znalci ad hoc, odborné vyjádření mohou vydávat jak znalci, tak také fyzické či právnické osoby, které mají potřebné odborné předpoklady. Odborné předpoklady, ale nejsou stanoveny trestním řádem ani jiným obecně závazným právním předpisem.¹³¹ Tento nedostatek, který by měl být dle mého názoru napraven, je v praxi doplňován v rozhodnutích soudů. Např. Usnesení Nejvyššího soudu 7 Tdo 1245/2003, které říká: *„Výše škody způsobené odcizením zboží byla soudem zjištěna pouze na základě vyčíslení poškozené (č. l. 20 tr. sp.). Protože výše způsobené škody je skutečností důležitou pro trestní řízení, k jejíž objasnění je třeba odborných znalostí, bylo potřebné v daném případě vyžádat postupem podle § 105 odst. 1 tr. ř. odborné vyjádření znalce z oboru ekonomiky, odvětví ceny a odhady.“*

Posouzení toho, jestli se má v konkrétním případě využít odborného vyjádření či znalecké zkoumání není jednoduché. Orgán činný v trestním řízení by měl takovou otázku nejprve konzultovat, především v případě, že sám nedisponuje potřebnými odbornými znalostmi, a tedy nemůže objektivně posoudit složitost otázky. Vyžádání odborného vyjádření nebo přibrání znalce je vyžadováno ale i v případě, že orgán činný v trestním řízení tyto odborné znalosti má.

Za zmínku stojí Nález Ústavního soudu ze dne 15. srpna 2008 sp. zn. III. ÚS 1076/08, který pojednává o rozdílu mezi odborným vyjádřením a znaleckým posudkem: *„Znalecké zkoumání složitých odborných otázek skýtá zásadně lepší předpoklady pro poskytnutí kvalitního a věrohodného důkazu než pouhé odborné vyjádření. To je garantováno preciznější a podrobnější procesní úpravou znaleckého dokazování v trestním řádu (včetně práv poskytnutých obviněnému v § 105 odst. 3 tr. ř. - právo vznášet námitky proti osobě znalce a proti formulaci otázek, což posiluje prvky kontradiktornosti řízení), vyššími nároky na ověřování odborné kvalifikace znalce zakotvenými ve zvláštních předpisech o znalcích (viz zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů), možností znalce požadovat přístup k relevantním informacím ze spisu a podílet se*

¹³¹ JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013, 864 s.

na provádění procesních úkonů (viz § 107 tr. ř.). Právní garancí za správnost znaleckého posudku je rovněž trestní odpovědnost znalce za trestný čin křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek podle § 175 tr. zák., která u zpracovatele odborného vyjádření neexistuje.“

A dále také Nález Ústavního soudu ze dne 13. srpna 2009 sp. zn. I. ÚS 1099/09: „Je zřejmé, že odborná vyjádření nejsou znaleckým posudkem a trestní řád závazným způsobem nestanoví jejich obsah a formální náležitosti. V případě, že je k objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení třeba odborných znalostí, orgán činný v trestním řízení o odborné vyjádření neformálním úkonem požádá, a to třeba i znalce (viz citovaný odstavec 5 ustanovení § 105 TrŘ). O neformálnosti odborného vyjádření svědčí i skutečnost, že trestní řád orgánu činnému v trestním řízení neukládá povinnost vyrozumět obviněného o žádosti o odborné vyjádření (viz odstavec 1 větu čtvrtou) a proti osobě zpracovatele odborného vyjádření (i kdyby to byl znalec) nedává možnost vznést námitky, stejně tak není možnost vznést námitky proti jeho odbornému zaměření, případně proti formulaci otázek (srov. odstavec 3 větu třetí).“

SHRNUTÍ, ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ

Cílem této práce bylo vystihnout postavení znalce v trestním řízení a jeho významnou, v některých případech nezbytnou roli. V práci jsem se snažila podat ucelený popis dané problematiky. Jelikož je během vyšetřování trestných činů a dalších společensky škodlivých událostí řada významných informací obsažena ve stopách, které orgány činné v trestním řízení nemohou poznat vlastní činností, je nezbytné, aby tyto informace byly vyděleny, vysvětleny a také užity v trestním řízení na základě specifických metod, prostředků a znalostí z oblasti vědy, techniky, umění a řemesel. Těmito znalostmi a dovednostmi mnohdy disponují pouze odborníci, nejčastěji znalci. Díky jejich činnosti, je možné vyčlenit a zpřístupnit kriminalisticky relevantní informace, které jsou nezbytné během procesu dokazování.

Znalcem můžeme rozumět osobu, která prostřednictvím svých speciálních odborných znalostí a dovedností v určitém oboru je schopna posoudit určité skutečnosti a následně ve zpracovaném znaleckém posudku sděluje výsledky tohoto posouzení. Znalecký posudek mohou podat i znalecké ústavy. Znaleckými ústavami jsou právnické osoby, které se zabývají znaleckou činností nebo vzhledem ke svému vědeckému, odbornému nebo univerzitnímu charakteru mohou zaujmout stanovisko nebo vypracovat posudek k obtížným odborným problémům.

Podání znaleckého posudku je nejdůležitější úkol znalce. Znalecký posudek je významným důkazním prostředkem, který ale jako kterýkoli jiný důkaz podléhá volnému hodnocení důkazů. Ve znaleckém posudku vyjadřuje znalec průběh znaleckého zkoumání a jeho závěr. Během jeho zpracování využívá svého úsudku, který si vytvoří na základě podkladů (které byly v rámci řízení zjištěny) společně s uplatněním svých odborných znalostí a dovedností.

V současnosti je znalecká činnost upravena zákonem č. 36/1967 Sb., který byl nedávno novelizován zákonem č. 444/2011 Sb. Tato novelizace přinesla značné změny především z oblasti požadavků na osobu, která se má stát znalcem. Dále rozšířením institutu mlčenlivosti znalce, který musí mlčenlivost dodržovat i po skončení své znalecké činnosti. Další podstatné změny se týkají přestupků a správních deliktů právnických osob, kde je možnost výjimečně odebrat znalecké oprávnění nebo uložit pokutu.

Stále je diskutovanou otázkou to, zda by měl být přijat zcela nový zákon o znalcích. Vzhledem k tomu, že současná úprava je zastaralá a z důvodu vývoje

společnosti a technologického rozvoje již není zcela vyhovující, přijala vláda věcný záměr zákona o zapsaných znalcích, který se ale bohužel neprosadil. V současnosti je tento návrh nahrazen návrhem zákona o soudních znalcích ze dne 27. 5. 2013, který odeslalo Ministerstvo spravedlnosti ČR do meziresortního připomínkového řízení. Cílem tohoto připravovaného zákona je rozdělení problematiky znalecké a tlumočnické činnosti do dvou samostatných zákonů, nastavení jednotných kritérií pro vznik znaleckého oprávnění a vhodné nastavení různých forem subjektů vykonávajících znaleckou činnost. Rozdělení znalecké a tlumočnické činnosti vychází ze zahraničních vzorů, kde je forma dvou rozdílných zákonů již zavedena (např. Německo, Francie, Velká Británie, Švédsko).

Dle mého názoru by bylo vhodné přijmout novou právní úpravu, která by rozdělovala problematiku znalecké a tlumočnické činnosti do dvou samostatných zákonů. Zaměřila bych se především na přenos toho, co v současné právní úpravě funguje a je vyhovující (např. dle novely požadavky pro jmenování znalců, systematické rozdělení problematiky znalecké činnosti na znalce a znalecké ústavy apod.) a na doplnění toho, co je v současnosti potřebné a účelné doplnit. Především tedy zakotvit požadavky na kvalifikaci a praxi znalců a dále zakotvit větší odpovědnost znalců za provedené znalecké posudky.

RESUMÉ

The main topic of this dissertation is the role of a expert in criminal proceedings and use of expertise. In my work I tried to give a comprehensive description of the problem. The first section, covering the history, was put to work for better introduction to the topic, as I think is necessary to be aware of the historical context. The next chapter about evidence had the task explain the basic questions of evidence and its necessity in the context of criminal proceedings. The first two chapters concerned issues about expert and his activity only marginally, but in my opinion, their processing was necessary for the overall clarity of this work. The next chapters is fully devoted to the topic of work. The third chapter focuses primarily on the expertise of business (i.e. administration of expert evidence or professional expression) and the consultative activities and forensic and technical activities. The fourth chapter is devoted to expert evidences in criminal proceedings. I write about an expert, which is processed expert evidence for the different actors. The last two chapters develop themes that require an extensive processing. The sixth chapter deals about experts and expert institutions, their appointment, rights and obligations, appeal experts and their remuneration. The last chapter is on expert opinion and its requirements and also its blemish. Part of this chapter is devoted to the differences between expert evidence and professional expression.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

A. Literatura

1. Knižní

BĚLOHLÁVEK, Alexander a Renáta HÓTOVÁ. *Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a v investičních sporech*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck. 2011, 555 s. ISBN 978-80-7400-395-0.

BRADÁČ, Albert, Viktor PORADA a Jiří STRAUS. *Soudní inženýrství*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2001, 172 s. ISBN 80-725-1059-2.

BRADÁČ, Albert, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Soudní znalectví*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2010, 308 s. ISBN 978-80-7204-704-8.

CÍSAŘOVÁ, Dagmar, Jaroslav FENYK a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 5.vyd. Praha: ASPI, 2008, 824 s. ISBN 978-80-7375-348-5.

DÖRFL, Luboš, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Zákon o znalcích a tlumočnících: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 191 s. ISBN 978-807-4001-482.

FRYŠTÁK, Marek a Zdeněk KREJČÍ. *Postavení znalce v trestním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 167 s. ISBN 978-80-210-4955-0.

FRYŠTÁK, Marek. *Trestní právo procesní*. 2. přeprac. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2009, 265 s. ISBN 978-807-4180-415.

HÁLEK, Vítězslav, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Ekonomické znalecké posudky v trestním řízení ABC*. 1 vyd. Bratislava: DonauMedia, 2009, 312 s. ISBN 978-80-89364-47-3.

HOLUB, Milan et al. *Vzory smluv a podání*. Praha: Linde Praha a.s., 2002, 1186 s. ISBN 80-7201-389-9.

CHMELÍK, Jan. *Problematika požadavků orgánů činných v trestním řízení na znaleckou expertizu ve vztahu k možnostem soudních znalců: zkrácená verze PhD Thesis*. 1. vyd. Brno: VUTIUM, 2002, 31 s. ISBN 80-214-2123-1.

JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013, 864 s. ISBN 978-808-7576-441.

KŘÍSTEK, Lukáš. *Znalectví*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 331 s. ISBN 978-80-7478-042-4.

MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, 1166 s. ISBN 978-807-1795-728.

MUSIL, Jan et al. *Kriminalistika: Učebnice pro studující práv*. 4. vyd. Praha: Naše vojsko, 1990, 272 s. ISBN 80-206-0094-9.

MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha, 2004, 606 s. ISBN 80-717-9878-9.

MUSIL, Jan. *Některé otázky znaleckého dokazování v trestním řízení a teorie kriminalistické expertizy*. 1. vyd. Praha: Universita Karlova, 1974, 92 s.

PORADA, Viktor et al. *Kriminalistika: (úvod, technika, taktika)*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, 309 s. ISBN 978-807-3800-383.

RYBÁŘ, Miroslav. *Základy kriminalistiky: (Vybrané kapitoly pro studenty povinně volitelného předmětu právnických fakult)*. 1. vyd. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2001, 230 s. ISBN 80-864-7303-1.

ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád: Komentář I. díl (§ 1 až § 179h)*. 5., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005, 1432 s. ISBN 80-717-9405-8.

VÁCHA, Vladimír, Jindřich KRATĚNA a Sergej ZACHAROV. *Znalecká činnost v prostředí EU a dalších vybraných státech včetně Ruska*. 1. vyd. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2013, 310 s. ISBN 978-80-01-05326-3.

2. Časopisecká

DROCHYTKA, Rostislav, Pavel SRŠEŇ a Lukáš DŘÍNOVSKÝ. Postřehy z řešení revizních znaleckých posudků. *Soudní inženýrství: Časopis pro soudní znalectví v technických a ekonomických oborech*. 2005, č. 2, s. 72-82. ISSN 1211-443X.

MIKŠ, Lubomír. Nejčastější vady a nedostatky znaleckých posudků. *Soudní inženýrství: Časopis pro soudní znalectví v technických a ekonomických oborech*. 2006, č. 3, s. 167-168. ISSN 1211-443X.

MUSIL, Jan. Hodnocení znaleckého posudku. *Kriminalistika*. 2010, č. 3.

VANTUCH, Pavel. Může být znalec, který vypracoval posudek pro stranu obhajoby, vyslechnut soudem jako svědek?. *Bulletin advokacie*. 2012, č. 6. s. 17-23. ISSN: 1210-6348.

VYKOPALOVÁ, Hana. Znalec a atmosféra soudního líčení. *Soudní inženýrství: Časopis pro soudní znalectví v technických a ekonomických oborech*. 2004, č. 6. s. 329-330. ISSN: 1211-433X.

B. Prameny

1. Právní předpisy

Vyhláška ministra spravedlnosti č. 37/1967 Sb. k provedení zákona o znalcích a tlumočnicích ze dne 17. dubna 1967, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 23/2002 Sb., kterou se stanoví výše odměny za odborné vyjádření podané na žádost orgánů činných v trestním řízení

Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnicích ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách

Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 444/2011 Sb., novela zákona o znalcích a tlumočnicích, v platném znění

2. Soudní rozhodnutí

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 10. 1994 sp. zn. Pl ÚS 4/94, vyhlášen pod č. 214/1994 Sb.

Nálezu Ústavního soudu ČR ze dne 10. 7. 2001 sp. zn. III. ÚS 77/01

Nález Ústavní soud ČR ze dne 30.4.2007 sp. zn. III ÚS 299/06-1

Nález Ústavního soudu ze dne 15. srpna 2008 sp. zn. III. ÚS 1076/08

Nález Ústavního soudu ze dne 13. srpna 2009 sp. zn. I. ÚS 1099/09

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 11. 2003 sp. zn. 7 Tdo 1245/2003

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 1976 sp. zn. 4 Tz 98/76R 11/1977 - judikát R 11/1977

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 2. 3. 1956 sp. zn. 1 Tz 43/56 - judikát R 46/1956

C. Ostatní

O nás: Představení Kriminalistického ústavu Praha Policie ČR. In: *Policie České republiky* [online]. 2010 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/o-nas-56.aspx>

Odbor kriminalistické techniky a expertiz. In: *Policie České republiky* [online]. 2010 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/odbor-kriminalisticke-techniky-a-expertiz-741862.aspx>

Způsob výběru znalců v trestním řízení. In: *Policie České republiky* [online]. 2010 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/zpusob-vyberu-znalcu-v-trestnim-rizeni.aspx>

Znalecká zkoumání. In: VOKUŠ, Jiří. *Policie České republiky* [online]. 2014 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/znalecka-zkoumani.aspx>

System ASPI - stav k 19.1.2014 do částky 4/2014 Sb. a 1/2014 Sb.m.s.

Vzor: opatření policejního orgánu o nařízení pitvy a přibrání znalců (tr.ř.: §105/2,115/1) - LIT21777CZ - poslední stav textu

System ASPI - stav k 19.1.2014 do částky 4/2014 Sb. a 1/2014 Sb.m.s. Vzor: opatření soudu o přibrání znalce (tr.ř. §105/1,3) - LIT20933CZ - poslední stav textu

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Vzor¹³²

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY
Krajské ředitelství Brno
Služba kriminální policie a vyšetřování
Odbor obecné kriminality

Č.j. KRPP-1111-22/TČ-2014-12345

Plzeň 2.2.2014

Počet stran: 3

O p a t ř e n í

Policejní orgán Služby kriminální policie a vyšetřování Krajského ředitelství Policie ČR v Brně rozhodl dne 2. ledna 2014 v trestní věci obviněného A.B., nar. 5.8.1975, t.č. ve vazbě ve věznici Brno-Bohunice, stíhaného pro trestný čin vraždy podle § 219 odst. 1 tr. zákona, t a k t o :

Podle § 115 odst. 1 tr. řádu se

n a ř i z u j e

prohlídka a pitva mrtvoly C. D., nar. 25.8.1972 v Plzni, trvale bytem Brno, Dlouhá č. 25.

K provedení pitvy se podle § 105 odst. 2 tr. řádu

p ř i b í r a j í

znalci zapsaní do seznamu znalců u Krajského soudu v Brně z oboru zdravotnictví, odvětví soudního lékařství a toxikologie

- 1) prof. MUDr. P.N., nar. 5.4.1945,
- 2) MUDr. A. K., nar. 27.10.1939,
- 3) RNDr. P.J., nar. 30.8.1956,

¹³² Systém ASPI - stav k 19.1.2014 do částky 4/2014 Sb. a 1/2014 Sb.m.s.

Vzor : opatření policejního orgánu o o nařízení pitvy a přibrání znalců (tr.ř.: §105/2,115/1) - LIT21777CZ - poslední stav textu

Ve znaleckém posudku je třeba zodpovědět tyto otázky z oboru zdravotnictví, odvětví soudního lékařství:

- 1) jaká poranění a stopy násilí byly zjištěny na těle poškozeného zevní a vnitřní prohlídkou
- 2) jak mohla zjištěná zranění vzniknout a v jaké časové posloupnosti vznikla
- 3) zda zjištěná zranění vedla ke smrti či poškození zdraví poškozeného
- 4) co bylo bezprostřední příčinou smrti poškozeného a kdy smrt nastala
- 5) zda a kdy a jakým způsobem by bylo možno smrt poškozeného odvrátit
- 6) zda poškozený trpěl onemocněním ohrožující jeho život, ev. do jaké míry toto onemocnění přispělo k jeho smrti.

Z oboru zdravotnictví, odvětví toxikologie je třeba zodpovědět tuto otázku:

- 7) zda v krvi a orgánech poškozeného byly zjištěny známky požití alkoholu, toxických a těkavých látek, pokud ano v jakém množství a v jaké době před smrti je poškozený musel požit.

Znalecký posudek je nutno vypracovat ve 3 vyhotoveních ve lhůtě do jednoho měsíce od dodání spisového materiálu.

Policejní orgán Služby kriminální policie a vyšetřování Krajského ředitelství Policie ČR v Brně zahájil dne 1.1.2014 trestní stíhání a sdělil podle § 160 odst. 1 tr. řádu panu A.B. obvinění pro skutek, ve kterém je spatřováno spáchání trestného činu vraždy. Tohoto trestného činu se měl obviněný podle sdělení obvinění dopustit tím, že dne 1.1.2014 kolem 04.50 hod. v Brně, na ulici Tovární před nočním barem "U sirény" po předchozí slovní hádce bodl poškozeného C. D. do levé části hrudníku a způsobil mu tak zranění, kterému poškozený na místě podlehl.

Z šetření na místě činu, výpovědi obviněného a předběžného ohledání těla poškozeného C. D., bylo zjištěno, že poškozený byl usmrcen zaviněním cizí osoby.

Jelikož je třeba náležitě a objektivně objasnit vznik zjištěných zranění, zejména příčinu smrti, bylo rozhodnuto o přibrání znalců k provedení prohlídky a pitvy těla za účelem zodpovězení otázek naznačených shora.

Znalce poučuji ve smyslu ust. § 106 tr. řádu o významu znaleckého posudku z hlediska obecného zájmu a trestním následcích vědomí nepravdivého znaleckého posudku ve smyslu ust. § 175 tr. zákona. Znalec je povinen bez odkladu sdělit skutečnosti, pro které nemůže být ve věci jako činný znalec nebo pro které by byl vyloučen.

Za vypracování znaleckého posudku náleží znalci náhrada hotových výdajů a odměna ve smyslu vyhl. č.77/93 Sb. Znalci nepřísluší hodnocení provedených důkazů a řešení právních otázek.

Proti tomuto opatření je možno podat námitky prostřednictvím Služby kriminální policie a vyšetřování Krajské ředitelství Policie ČR v Brně. O námitkách by rozhodoval státní zástupce Krajského státního zastupitelství v Brně.

V Brně dne 2. ledna 2014

Za policejní orgán
kpt. R. Z.

O p a t ř e n í

Městský soud v Brně rozhodl dne 12.srpna 2013 v trestní věci obžalovaného J.N., nar. 4.6.1968, bez zaměstnání, bytem Brno, Zahradní č. 8, stíhaného pro trestný čin ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1, odst. 2 tr. zákona, t a k t o :

Podle § 105 odst. 1 tr. řádu se

p ř i b í r á

MUDr. K.N., znalec z oboru zdravotnictví, odvětví soudního lékařství, zapsaný v seznamu znalců při Krajském soudu v Brně, k vypracování znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví soudní lékařství.

Ve znaleckém posudku je třeba zodpovědět následující otázky:

- 1) Jaká zranění utrpěl poškozený J. L., nar. 1.6.1960, při dopravní nehodě, která se stala dne 2.ledna 2013,
- 2) Zda mechanismus zranění odpovídá údajům poškozeného J. L. či údajům obžalovaného J. N.,
- 3) Jaká byla doba léčení zranění poškozeného J. L. a po jak dlouhou dobu byl poškozený omezen v obvyklém způsobu života, v čem omezení spočívalo,
- 4) Zda zranění poškozeného J. L. zanechá trvalé následky a pokud ano, v čem budou tyto následky spočívat.

Znalecký posudek je třeba vyhotovit ve 3 vyhotoveních ve lhůtě 1 měsíce ode dne doručení spisového materiálu.

Na obžalovaného J. N. napadla dne 6.června 2013 pod sp. zn. 2 T 50/2002 obžaloba pro skutek, ve kterém je spatřováno spáchání trestného činu ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1, 2 tr. zákona.

V řízení před soudem vyvstala potřeba náležitého objasnění zranění poškozeného J. L., zejména délky zranění a mechanismu vzniku zranění. Proto bylo rozhodnuto o přibrání znalce z oboru zdravotnictví, odvětví soudního lékařství. Přibraný znalec MUDr. K. N. je zapsán v seznamu znalců vedeného u Krajského soudu v Brně.

¹³³ Systém ASPI - stav k 19.1.2014 do částky 4/2014 Sb. a 1/2014 Sb.m.s.
Vzor : opatření soudu o přibrání znalce (tr.ř. §105/1,3) - LIT20933CZ - poslední stav textu

Znalec se ve smyslu § 106 tr. řádu poučuje o významu znaleckého posudku z hlediska obecného zájmu a o trestních následcích vědomě nepravdivého znaleckého posudku podle § 175 tr. zákona. Znalec je povinen bez odkladu sdělit skutečnosti, pro které nemůže být ve věci jako znalec činný nebo pro které by byl vyloučen.

Za vypracování znaleckého posudku náleží znalci náhrada hotových výdajů a odměna ve smyslu vyhlášky č. 37/1967 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Znalci nepřísluší hodnocení provedených důkazů a řešení právních otázek.

Proti osobě znalce lze vnést námitky z důvodů, které stanoví zvláštní zákon. Vedle toho lze vznést námitky proti odbornému zaměření znalce nebo proti formulaci otázek položených znalci. Důvodnost námitek posuzuje předseda senátu soudu, před kterým se v době oznámení námitek řízení vede.

Městský soud v Brně
dne 12.srpna 2002

L.S.

Za správnost vyhotovení:

JUDr. J. M., v.r.

samosoudce

V Brně dne 26. února 2014

Městské státní zastupitelství v Brně
Koblišná č. 22
Brno

obviněný: J.N., nar. 12.3.1966, bez zaměstnání
bytem Brno, Zahradní č. 8
t. č. ve vazbě ve věznici Brno-Bohunice
stíhaný pro trestný čin krádeže
dle § 247 odst. 1, 3 písm. b) tr. zákona jiné

zastoupen obhájcem: JUDr. K.B., AK, Brno, Lidická č. 56

Věc: Námitka obviněného proti osobě ustanoveného znalce příbraného k vypracování znaleckého posudku z oboru ekonomika, ceny a odhady nemovitostí

t ř i k r á t

Opatřením Policie ČR, Městské ředitelství Brno, Služba kriminální policie a vyšetřování, oddělení obecné kriminality Brno-sever ze dne 22. února 2002 sp. zn. MRBM12/KPV-SEV-TČ-2014 byl podle § 105 odst. 1 tr. řádu příbrán znalec z oboru ekonomika, ceny a odhady nemovitostí k vypracování znaleckého posudku.

Jako znalec byl příbrán Ing. F. H. Úkolem znalce bylo stanovit cenu nemovitosti v době prodeje a stanovit, o kolik se předmětná nemovitost znehodnotila v důsledku mých údajných zásahů do nemovitostí.

Obecně nemám žádné námitky proti opatření o příbrání znalce podle § 105 odst. 1 tr. řádu, když jsem sám prostřednictvím obhájce provedení důkazu znaleckým posudkem z oboru ekonomika, ceny a odhady nemovitostí navrhoval. Uplatňuji podle § 105 odst. 3 tr. řádu námitky proti osobě znalce, nebo se domnívám, že příbraný znalec Ing. F. H. je vyloučen z podání znaleckého posudku v předmětné věci. Příbraný znalec totiž, jak je patrné z trestního oznámení poškozené firmy P.

¹³⁴ HOLUB, Milan et al. *Vzory smluv a podání*. Praha: Linde Praha a.s., 2002, 1186 s. ISBN 80-7201-389-9.

s.r.o., Lesní č. 89, Brno, vypracoval znalecký posudek pro poškozenou organizaci, který představoval jeden z podkladů trestního oznámení poškozené organizace. Vzhledem ke shora uvedenému

n a v r h u j i ,

aby státní zástupce Městského státního zastupitelství v Brně podle § 105 odst. 3 tr. řádu vyhověl uplatněným námitkám a učinil opatření k přibrání jiného znalce, zapsaného v seznamu znalců při Krajském soudu v Brně, z oboru ekonomika, ceny a odhady nemovitostí.

V Brně dne 26. února 2014

J. N.

Příloha č. 4¹³⁵

Znalecká zkoumání - **celkový počet případů**, u kterých byly zajištěny a odeslány stopy ke znaleckému zkoumání v oboru daktyloskopie, biologie a zkoumání ručního písma v roce 2012.

Krajské ředitelství Policie ČR	Daktyloskopie	Biologie a antropologie ¹³⁶	Grafické analýzy ¹³⁷
Praha	3 527	7 181	7
Středočeský	3 097	2 550	19
Jihočeský	769	1 790	4
Plzeňský	1 128	1 850	10
Karlovarský	398	598	3
Ústecký	2 424	1 297	8
Liberecký	828	431	2
Královéhradecký	481	699	4
Pardubický	568	843	1
Vysočina	940	704	4
Jihomoravský	2 442	2 358	1
Olomoucký	452	906	0
Zlínský	703	678	0
Moravskoslezský	1 488	1 127	1
Celkem	19 245	23 012	64

¹³⁵ Přílohy č. 4 - 8 čerpány: Znalecká zkoumání. In: VOKUŠ, Jiří. *Policie České republiky* [online]. 2014 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/znalecka-zkoumani.aspx>

¹³⁶ Biologie je vykazována společně s antropologií.

¹³⁷ Součástí stop zajištěných pro grafické analýzy jsou i stopy pro odvětví zkoumání ručního písma, které nejsou vykazovány zvlášť.

Příloha č. 5

Znalecká zkoumání - **celkový počet znaleckých posudků** v oboru daktyloskopie, biologie a zkoumání ručního písma za rok 2012.

Znalecké pracoviště Policie ČR	Daktyloskopie	Biologie a antropologie	Zkoumání ručního písma
Kriminalistický ústav Praha	107	116	57
OKTE KŘP hl. m. Prahy	66	0	6
OKTE KŘP Středočeského kraje	1	0	0
OKTE KŘP Jihočeského kraje	9	6	20
OKTE KŘP Plzeňského kraje	4	30	38
OKTE KŘP Ústeckého kraje	0	0	13
OKTE KŘP Královéhradeckého kraje	1	0	16
OKTE KŘP Jihomoravského kraje	15	6	32
OKTE KŘP Moravskoslezského kraje	50	1	53
Celkem	253	159	235

Příloha č. 6

Znalecká zkoumání - **celkový počet odborných vyjádření** v oboru daktyloskopie, biologie a zkoumání ručního písma za rok 2012.

Znalecké pracoviště Policie ČR	Daktyloskopie	Biologie a antropologie	Zkoumání ručního písma
Kriminalistický ústav Praha	264	182	11
OKTE KŘP hl. m. Prahy	3 654	43	56
OKTE KŘP Středočeského kraje	2 680	793	0
OKTE KŘP Jihočeského kraje	1 038	129	34
OKTE KŘP Plzeňského kraje	1 147	295	43
OKTE KŘP Ústeckého kraje	3 653	52	31
OKTE KŘP Královéhradeckého kraje	993	83	62
OKTE KŘP Jihomoravského kraje	2 561	313	277
OKTE KŘP Moravskoslezského kraje	2 292	6	83
Celkem	18 282	1 896	597

Příloha č. 7

Znalecká zkoumání - **celkový počet jiných znaleckých zkoumání** v oboru daktyloskopie, biologie a zkoumání ručního písma za rok 2012.

Znalecké pracoviště Policie ČR	Daktyloskopie	Biologie a antropologie	Zkoumání ručního písma
Kriminalistický ústav Praha	2 708	101	91
OKTE KŘP hl. m. Prahy	122	39	6
OKTE KŘP Středočeského kraje	20	10	3
OKTE KŘP Jihočeského kraje	15	28	5
OKTE KŘP Plzeňského kraje	3	1	0
OKTE KŘP Ústeckého kraje	58	20	13
OKTE KŘP Královéhradeckého kraje	0	0	1
OKTE KŘP Jihomoravského kraje	5	18	1
OKTE KŘP Moravskoslezského kraje	58	0	18
Celkem	2 989	217	138

Příloha č. 8

Celkový počet výjezdů kriminalistických techniků podle druhu trestné činnosti za rok 2012.

Krajské ředitelství PČR	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Praha	84	965	174	2 912	2 596	1 156	180	50	2 539
Středočeský	109	1 262	102	5 557	1 128	179	243	190	924
Jihočeský	13	355	38	1 761	581	423	69	113	353
Plzeňský	5	589	70	2 003	652	406	90	101	885
Karlovarský	14	321	48	1 039	427	534	46	64	410
Ústecký	9	809	98	3 445	1 937	815	139	100	732
Liberecký	7	333	28	1 631	689	350	72	75	314
Královéhradecký	46	449	50	930	526	270	90	65	472
Pardubický	23	407	43	1 153	316	259	64	34	308
Vysočina	7	242	23	939	240	81	47	45	314
Jihomoravský	14	689	81	3 511	1 020	290	172	74	1 215
Olomoucký	8	576	48	1 972	744	476	79	69	867
Zlínský	30	433	30	1 088	305	371	52	50	799
Moravskoslezský	45	1 018	98	3 455	1 136	299	237	144	1 242
Celkem	414	8 448	931	31 396	12 297	5 909	1 580	1 174	11 374

Vysvětlivky:

1. vraždy
2. sebevraždy, náhlá úmrtí a nálezy mrtvol
3. znásilnění, pohlavní zneužívání a sexuální delikty
4. krádeže vloupáním do objektů
5. krádeže a vykrádání motorových vozidel
6. ostatní majetková trestná činnost
7. požáry, výbuchy a provozní havárie
8. dopravní nehody
9. ostatní trestná činnost a jednání nemající charakter trestného činu

